

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Peter Mesarec

Politična participacija mladih,
študija primera Mladinski parlamenti Slovenije

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Peter Mesarec

mentor: izr. prof. dr. Andrej Lukšič

Politična participacija mladih,
študija primera Mladinski parlamenti Slovenije

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Staršem, Tebi ki si ob meni in Tebi ki te več ni, hvala,
to je uresničitev naših skupnih sanj.

Vsem ostalim, ki ste skrbeli zame
in ste se smejali z mano.

Politična participacija mladih, študija primera Mladinski parlamenti Slovenije

Politična participacija se v zahodnih demokracijah zmanjšuje v vseh skupinah volivcev, kljub zahtevam demokracije, ki zahteva udeležbo volivcev za doseganje čim bolj konsolidiranih odločitev. Politična participacija mladih je pomembna, saj vzorci obnašanja na političnem parketu, ki se jih mladi naučijo, ostajajo in tako določajo njihovo politično kulturo, ko postanejo volivci. Visoko stopnjo politične kulture, ki jo imenujemo tudi participativna politična kultura, tudi zahteva oziroma predpostavlja politični sistem Republike Slovenije. Projekt Mladinski parlamenti Slovenije je poizkušal aktivirati mlade, da bi se aktivno vključili v oblikovanje politik v njihovi občini in širše. V vseh fazah je poizkušal vključiti čim več mladih iz čim večih različnih skupin, tako socialnih, izobrazbenih in družbenih. V okviru projekta je ves čas obstajala želja in strmenje po postavljanju mladih čim više na lestev participacije, ki jim daje možnost, da se aktivno vključijo v odločevalske procese pri odločitvah, ki se tičejo tudi njihovega vsakdanjega življenja.

Ključne besede: politična participacija, mladi, demokracija, mladinski parlamenti.

Youth political participation, case study

Young people's parliament of Slovenia

The level of the political participation is decreasing in all the western democracies and this trend can be seen in all voters groups. This is specially worrying because the best decisions for all people can only be achieved when as many as possible people participate. The political participation of young people is important, because the ways of handling politics, that we learn when we are young stay with us and so the same political culture is used and shown when we become voters. The project Youth parliament of Slovenia tried to activate the young people, and for them to become more actively involved into the policy making processes in their municipality and on other levels. All the stages of the project were designed to involve as many young people as possible from different groups, social groups, educational groups etc. One of the most important ideas of the project was to set the bar for the young people's participation as high on the Ladder of participation as possible and with that to give them the opportunity to be actively involved into the policy making processes that are important for their every day life.

Keywords: political participation, youth, democracy, young people's parliament.

Kazalo

1. Uvod	8
1.2 Metodologija, omejitve in struktura dela	12
2. Politični sistem Republike Slovenije	14
2.1 Splošna volilna pravica	16
2.2 Enaka volilna pravica	17
2.3 Neposredna in posredna volilna pravica	17
2.4 Svobodna volilna pravica in tajnost glasovanja	17
3. Politična kultura	18
4. Teorije politične participacije in mladi	20
4.1 Problemi politične participacije mladih	22
5. Posebne zahteve projektov s participacijo mladih	25
5.1 Lestev participacije	27
5.2 Mladi in politične stranke	30
5.3 Nova vizija politike	31
5.4 Nove vrste participacije	32
6. Politična participacija mladih v Sloveniji	33
6.1 Organizacije za politično participacijo mladih v Sloveniji	34
6.1.1 Otroški parlament	34
6.1.2 Dijaška in študentska organizacija	35
6.1.3 Mladinski svet Slovenije in mestni mladinski sveti	36
7. Študija primera – opis in cilji projekta	37
7.1 Analiza projekta po posameznih fazah	41
7.1.1 Priprava	41
7.1.2 Promocija	41
7.1.3 Predvolilna kampanja	42
7.1.4 Volitve	42
7.1.5 Redno delo Mladinskih Parlamentov	43
7.2 Vključevanje mladih v posameznih fazah priprave in izvedbe projekta	44
7.2.1 Priprava	45
7.2.2 Promocija	45
7.2.3 Predvolilna kampanja	46
7.2.4 Volitve	47

7.2.5 Redno delo	48
7.2.6 Povzetek analize	50
8. Zaključek.....	51
9. Literatura:.....	53
10. Priloge:.....	55
A. Shema lestve participacije.....	55
B. Tabela 1	57

Seznam kratic

MP – Mladinski parlament

MPS – Mladinski parlament Slovenije

EK – Evropska komisija

EU – Evropska Unija

OP – Otroški parlament

DOS – Dijaška organizacija Slovenije

ŠOS – Študentska organizacija Slovenije

MSS – Mladinski svet Slovenije

ZPMS – Zveza prijateljev mladine Slovenije

RS – Republika Slovenija

1. Uvod

Politični sistem se reproducira na podlagi politične participacije, to je sodelovanja državljanov v javnem oziroma političnem življenju. To ne velja samo za demokratične sisteme, temveč tudi za nedemokratične. Izjema so redki in kratkotrajni sistemi, ki temeljijo na prisili in nimajo nobenih kanalov za politično participacijo. Z drugimi besedami, če se državljani ne bi udeleževali volitev, če ne bi več hoteli biti člani strank itd., politični sistem ne bi mogel več funkcionirati in bi razpadel (Adam 1986: 107). Diplomsko nalogo začnem s tem povzetkom, ker menim, da na primeren način pojasnjuje nujnost politične participacije. Adam (*ibidem*) nadaljuje, da se razpad političnega sistema sicer ne zgodi, temveč pride samo do transformacije le-tega. Transformacija sistema v večini primerov pomeni poslabšanje političnega sistema, saj ne govorimo nujno o spremembi, ki bi izboljšala politični sistem, ker se demokracija, ki v svojem bistvu nosi sodelovanje, vlado ljudstva, brez sodelovanja oziroma participacije ljudstva ne more transformirati v dobro oziroma boljšo demokracijo, ampak nujno v slabšo oziroma slabo, kar nakazuje na nujnost politične participacije, ki je pomemben del političnih procesov in tako primerna za proučevanje.

Politična participacija je poleg nujnosti, ki sem jo prikazal zgoraj, zanimiva tudi zato, ker je nanjo težko vplivati. Kako in s čim pripraviti državljane k temu, da se odzovejo in na volilnem listku obkrožijo željeno kandidatko, je vprašanje, ki si ga postavljajo vsi, ki želijo biti izvoljeni. Nižanje volilne udeležbe, ki se kaže kot trend v zahodni Evropi in razmisleki o obvezni udeležbi na volitvah izpostavljajo problem odzivnosti volilnega telesa. Posebno vprašanje, ki se tiče politične participacije mladih, postaja vedno bolj pomembno, saj postaja apatičnost mlajših generacij vedno večji problem v vseh evropskih demokracijah, kot bomo videli kasneje v diplomskem delu. Ta problem je posebej pereč, ker te bolj apatične generacije mladih odraščajo in bodo kmalu krojile politično resničnost demokratičnih držav. Pri tem se postavlja vprašanje, s kakšnimi prijemi lahko zmanjšamo apatičnost mladih in povečamo njihovo zanimanje za politične zadeve in jih, ko bodo dovolj stari, pripeljemo na volišča. To je osrednje vprašanje, na katerega sem poiskal odgovor v diplomskem delu.

S politično participacijo mladih in participacijo mladih na splošno se je v prejšnjih letih ukvarjal projekt Mladinski parlament Slovenije (MPS), ki je bil „sofinanciran s strani EK (European commission – Evropska komisija) v okviru programa *Joint Action* (Leonardo,

Socrates in Youth) in Urada za mladino Republike Slovenije“ (Hohler 2006: 6). Projekt, ki se je izvajal v petih državah (Velika Britanija, Litva, Bolgarija, Romunija in Slovenija) predpostavlja, da lahko mlade pripravimo do aktivne politične participacije s tem, da jih postavimo visoko na lestvi participacije (Hohler 2006: 6)¹, torej da jim damo možnost aktivnega sodelovanja in soodločanja pri procesih in jih ne odrinjamo na rob. V diplomskem delu sem preveril, ali je takšen način vključevanja mladih in vzpodbujanja mladih primeren način za povečanje zanimanja mladih za dogajanje v njihovem okolju in širše.

Opredelitev politične participacije se je skozi zgodovino spreminjala. Tako je ena izmed ožjih definicij govorila le o volitvah (Shumpeter v Kovacheva 2005: 20), kar se je kasneje razširilo v širšo razumevanje javnega vključevanja v politiko (Linz v Kovacheva 2005: 20). Definicijo, ki govori le o volitvah, imenujem ožja definicija zaradi širitve polja politične participacije na nekonvencionalne načine politične participacije, ki je precej drugačna od tiste preko volitev in vključuje več različnih načinov in vrst politične participacije, ki jih je dandanes nujno potrebno vključiti v definicijo participacije, saj predstavljajo pomemben način vpliva na odločevalske procese. Definicije politične participacije, ki govorijo le o vplivu na vlado in vladne politike, za namen tega diplomskega dela sicer niso neposredno aplikativne, kljub temu pa jih je potrebno omeniti. Ena izmed njih govori „Politična participacija zavzema aktivnosti državljanov, s katerimi le-ti poskušajo vplivati na spremembe vladnih politik, kakor tudi aktivnosti, v katerih izražajo podporo obstoječi vladi in njenim politikam (Janda in drugi 1992: 228). Ta definicija je za potrebe tega diplomskega dela uporabna le v primeru, če jo razširimo v smislu, da državljani poskušajo vplivati na spremembe politik vseh vladajočih akterjev na vseh nivojih oziroma na izbranih nivojih in ne samo vlade. Dalton (v Kovacheva 2005: 24) govori o uspehu demokracije, ki se meri po vključevanju javnosti v proces sprejemanja odločitev in po odzivnosti sistema na zahteve javnosti. Lahko bi rekli, da Dalton govori o podobnih stvareh, kot jih bom razčlenjeval v sledečih poglavjih, torej o idejah, o katerih govori model lestve participacije, ki ravno tako v ospredje postavlja načine vključevanja javnosti v proces sprejemanja odločitev in odzivanje sistema na takšne odločitve. Vidimo lahko, da se definicije politične participacije širijo v smislu, da so najprej govorile samo o vplivu na volitvah, kasneje pa so načini vplivanja na odločevalske procese postali veliko širši.

Govorimo tudi o spremembah oblikah politične participacije. Tako Kasse (Kasse v

1 Koncept lestve participacije je razložen v poglavju 3.1.

Kovacheva 2005: 20) govori o razliki med „konvencionalno oziroma institucionalno participacijo in nekonvencionalno ali protestno participacijo“. Tako prvo, konvencionalno participacijo, gleda preko participacije v okviru vzpostavljenih organizacij in sistemov, za drugo, nekonvencionalno pa pravi, da za konfrontacijo s politično elito uporablja neposredno akcijo izven institucij.

Politična participacija mladih je pomembna iz več razlogov, eden izmed pomembnejših, ki ga navaja Forbrig je, da se politična socializacija razvija v obdobju adolescence, obdobju mlade odraslosti in socializacije, ki nas nauči pomembnosti in nujnosti participacije in ostane bolj kot ne nespremenjena skozi celotno življenje (Forbrig 2005: 14). Tako lahko nezmožnost participacije ali zaviranje le-te pri mladih povzroči apatijo tudi v kasnejšem življenju. To je zanimiv paradoks, ki ga politične stranke še niso pravilno rešile, saj namreč še vedno gledajo na mejo osemnajstega leta kot na magično mejo, kjer pred njo ni političnega interesa in potrebe po participaciji mladih, po tej meji pa naj bi „odrasli“ takoj začeli aktivno participirati. Določene organizacije omogočajo nekatere oblike vključevanja mladih tudi v tej starostni skupini, vendar v premajhni meri, ali pa je odnos mladih do teh organizacij negativen. Mladi ne zaupajo političnim strankam in se z njimi tudi ne identificirajo. Raziskava, v kateri so mlade spraševali o tem ali so se pripravljene včlaniti v katero od političnih strank in se potrditi z delom v tej stranki, je pokazala, da se mladi ne želijo včlaniti v politične stranke, saj je odgovor „nikakor ne“ izbralo 15,7 % vseh sodelujočih, odgovor „ne“ pa 42,8 % vseh mladih. Odgovor „da, rad-a“ je izbralo 4,9 % vseh deklet in 5,6 % vseh fantov, odgovor „da zelo rad-a“ pa 2,8 % vseh sodelujočih (Truden Zupančič 2005: 9).

O participaciji mladih je nujno govoriti tudi zato, ker je participacija mladih tudi pravica, ki jim jo daje Konvencija o otrokovih pravicah², kjer je v prvem odstavku 12. člena zapisano: „Države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo“. S tem daje mladim pravico do tega, da si izborijo svoj glas pri odločitvah, ki se tičejo mladih tudi v času, ko še niso polnoletni in nimajo možnosti vplivanja na politične odločitve preko volitev. Konvencija o otrokovih pravicah je najširše sprejeti dokument o pravicah otroka, saj so ga sprejele vse države članice Združenih narodov, razen Združenih držav Amerike

2 Konvencija o otrokovih pravicah – Convention on the Rights of the Child, sprejeta z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 44/25 z dne 29. novembra 1989 OZN, <http://www.varuh->

in kot takšna postavlja pomembno merilo, po katerem lahko merimo stanje človekovih pravic v neki državi, na drugi strani pa daje mladim pomembno vlogo pri odločanju o tem, kaj je za njih pomembno in na kakšen način naj se takšni problemi rešujejo.

Politična participacija mladih postaja vedno pomembnejša tudi na evropski ravni. Tako je EK izdala Belo knjigo „Nova spodbuda za evropsko mladino“³, v kateri definira participacijo mladih v javnem življenju kot „a priority of European and national youth policies“. V nadaljevanju pa je EK skupaj z Svetom Evrope izdala Revidirano evropsko listino o vključevanju mladih v lokalno in regionalno življenje, v kateri govori o ključni vlogi vključevanja mladih v proces demokratizacije in evropske integracije, kot navaja Kovacheva (Kovacheva 2005: 25). Definicije mladega človeka oziroma mladine se razlikujejo od organizacije do organizacije, zato so podatki, uporabljeni v diplomskem delu nekoliko različni.

Evropski parlament in Evropski Svet (European council) sta za program MLADINA (YOUTH programme – program Mladina) odločila, da se z izrazom mladina označuje osebe stare od 15 do 25 let (Evropska Komisija 2005: 4). Meja 25 let je postavljena zelo visoko, čeprav na drugi strani predvsem v Sloveniji vidimo, da se mladost v resnici podaljšuje s podaljševanjem ekonomske odvisnosti od družine, stanovanjsko problematiko, zaposlitveno problematiko in ostalim. Ta definicija se uporablja za različne namene, zame je pomembna, saj se, kot omenjeno, uporablja tudi za omejitve sodelovanja državljanov v projektih, ki se vežejo na politično participacijo mladih, ki jih finančno podpira Evropska Unija, in je tako vsaj spodnja meja, predstavljala tudi mejo za pripravljavce projekta Mladinski parlament Slovenije, ki ga bom vzel pod drobnogled v drugem delu diplomskega dela.

Projekt MPS kot mlade šteje mlade v starosti med 14 in 19 let. Ta meja je bila postavljena, da bi v projekt zajeli več različnih skupin mladih, torej mlade, ki zaključujejo osnovno izobraževanje, mlade ki so v srednjih šolah in mlade, ki začinjajo šolanje na univerzi, oziroma mlade, ki so zaključili izobraževanje in se podajajo na poklicno pot in nezaposlene mlade. Tako lahko MP zagotavlja večjo raznolikost mnenj, na drugi strani pa generacijske razlike, ki so se pokazale za zelo velike v tej starosti nekoliko otežujejo delo, kar pa kljub temu pomeni učenje spoštovanja in upoštevanja mnenja drugačnega. O prednostih in slabostih tega pišem v naslednjem poglavju.

rs.si/index.php?id=105, (30.8.2007).

3 European commission white paper „A new impetus for European youth“, COM (2001) 681 final.

1.2 Metodologija, omejitve in struktura dela

Diplomsko delo je razdeljeno na dve zaključeni celoti, torej teoretični del, ki bo preizpraševal politično participacijo in razliko med participacijo odraslih in participacijo mladih in na praktični del, študijo primera MPS, v katerem bom praktično preverjal temelje, iz katerih izhaja projekt.

V drugem poglavju tako predstavljam osnove demokratične ureditve, v kateri živimo in osnove demokracije ter demokratičnih procesov. Poznavanje teh procesov in zahtev demokracije postavlja osnovo za razumevanje nujnosti politične participacije v vsakdanjem življenju.

Tretje poglavje predstavlja osnove politične kulture, kulture, ki se prenaša na podoben način kot kultura, ki jo poznamo v vsakdanjem življenju, še pomembneje, kultura, ki ostane takšna, kot se je naučimo v mladosti. Predstavljam različne vrste politične kulture, predvsem pa participativno politično kulturo, ki je najbolj primerna in predstavlja vrsto politične kulture, ki jo želimo razvijati med državljani in še posebej med mladimi.

V četrtem poglavju tako predstavljam teorije politične participacije in politične participacije mladih, probleme, s katerimi se srečujejo akterji in izvajalci politične participacije mladih in kakšne probleme prinaša politična ne-participacija mladih. Poznavanje teh teorij nam daje osnovni vpogled v to, na kakšen način se je politična participacija spremenila, kako iz institucionalizirane prehaja v različne druge kanale, in eden izmed teh kanalov, ki sicer ni neposredno aktivističen je tudi MPS. V tem delu sem uporabljal predvsem analizo sekundarnih virov, knjig, zbornikov in poročil.

V petem poglavju predstavljam teoretične rešitve, ki odgovarjajo na vprašanja, kaj je posebnega na politični participaciji mladih in na kakšen način lahko mlade pripravimo oziroma privabimo k aktivni politični participaciji. Posebej predstavljam model lestve participacije, ki se je izkazal kot zelo praktično uporaben model za analizo posameznih projektov. Model lestve participacije je pomemben in uporaben zaradi tega, ker odgovarja na dve ključni vprašanji. Prvo vprašanje, ki se zastavlja, je, kakšni naj bodo projekti, ki bodo za mlade dovolj zanimivi, da se jim bodo pridružili in aktivno sodelovali pri pripravi in izvajanju teh projektov. Drugo vprašanje, ki ravno tako zahteva odgovor je, kako naj si delo in predvsem odločanje pri izvajanju teh projektov porazdelijo mladi in ostali sodelujoči v projektih, da bodo odločitve, ki bodo sprejete, čim bližje temu, kar si mladi želijo, a da bodo kljub temu izvedljive. Ob tem pa model vključuje tudi primere, ko mladi nimajo

možnosti sodelovanja ali so celo zlorabljeni za interese ostalih tako da model omogoča prepoznati takšne projekte in takšen način dela z mladimi. Teorijo sem analiziral predvsem preko analize sekundarnih virov, torej knjig in zbornikov, v katerih so te teorije objavljene.

V šestem poglavju preverjam, kaj se dogaja s politično participacijo mladih v Sloveniji, kakšna je pravna osnova, kaj na tem področju počnejo druge organizacije in s kakšnimi problemi se srečujejo ter analiziram tri pomembne organizacije, preko katerih mladi poskušajo vplivati na odločevalske procese in ki poskušajo mlade privabiti k aktivni participaciji na različnih ravneh. Analiza primarnih virov in analiza internetnih virov sta metodi, preko katerih sem lahko preverjal delovanje in pravne podlage ter načine delovanja teh organizacij.

Zadnje, sedmo poglavje je namenjeno študiji primera, kjer najprej teoretično opišem projekt MPS, v sledečih petih podpoglavjih pa analiziram, na kakšne načine so izvajalci projekta mlade poizkušali pritegniti k projektu in posledično aktivni participaciji. V zadnjem delu tega poglavja analiziram celoten potek in rezultate projekta preko teorije, predstavljene v diplomskem delu, uporabljajoč predvsem lestev participacije. Projekt predstavljam preko analize primarnih virov, statotov in pravilnikov MPS, uporabljam pa tudi analizo internetnih virov, saj je velik del materialov, ki jih je objavljala in uporabljal MPS, objavljen le na internetu. Nekateri viri v tem delu diplomskega dela so iz arhiva organizacije, ki je nastopala kot nacionalni koordinator celotnega projekta, Za in proti, Zavod za kulturo dialoga, nekateri uporabljeni viri pa so tudi last avtorja.

Ena izmed omejitev diplomskega dela, na katero sem naletel, je starostna meja, ki je v projektu zastavljena precej edinstveno in presega različne druge starostne meje, o čemer sicer podrobneje pišem v nadaljevanju diplomskega dela, vendar lahko to omejitev vidimo tudi kot prednost. S preseganjem in prepletanjem dveh starostnih skupin, mladoletnih in polnoletnih državljanov, torej tistih brez volilne pravice in tistih z volilno pravico, se povezuje dve pogosto ostro ločeni starostni skupini. Kljub temu imata ti dve starostni skupini po mnenju avtorjev projekta še vedno dovolj skupnih problemov in precej podobne interese. Skupen nastop teh skupin, torej osnovnošolcev, srednješolcev in študentov je bil uporabljen tudi zaradi tega, ker na takšen način združimo skupine, ki so toliko stare, da lahko izrazijo svoje mnenje, na drugi strani pa jih večina še vedno živi v domači občini. V projekt so bili v večini vključeni mladi brez volilne pravice, ki so na takšen način mimo institucionalnih okvirjev dobili možnost vplivanja na politične procese in na odločitve, na katere preko oblikovanih pravil demokratične družbe nimajo direktnega vpliva, saj jih zastopajo njihovi starši, preko tega projekta pa sami dobijo možnost

direktnega vpliva.

V diplomskem delu se moški in ženski spol uporabljata izmenjujoče, s tem ne želim nakazovati resničnega spola osebe, ampak se izogniti prevladi moškega spola z generično uporabo le-tega.

2. Politični sistem Republike Slovenije

Preden se osredotočim na politično participacijo in politično participacijo mladih predstavljam osnove političnega sistema Republike Slovenije in teoretične predpostavke tega sistema. Politični sistem pa potrebuje način prenosa in razumevanja sistema, ki ga lahko predstavimo v obliki politične kulture, ki jo prav tako predstavljam v tem poglavju.

Politična participacija je v RS (Republiki Sloveniji) pomembna zaradi ustroja političnega sistema. Slovenija je po Ustavi RS⁴ demokratična republika, oblast je razdeljena na tri veje, zakonodajno predstavlja Državni zbor, drugi dve sta izvršna veja oblasti, predstavljena v Vladi RS in sodna veja oblasti. „Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije in šteje 90 poslancev. Državni zbor opravlja zakonodajno, volilno in nadzorno funkcijo (Lukšič 2001: 16). Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem“ (Ustava RS 80. člen), člen ki določa sestavo državnega zbora določa tudi, da morajo biti poslanci izvoljeni. Izvolitev tako zagotavlja, da se v odločitvah Državnega zbora odsevajo mnenja in odločitve prebivalcev RS. To zagotavlja tudi sistem odločanja v Državnem zboru, saj poslanci odločajo v večini primerov z večino opredeljenih glasov navzočih poslancev (Ustava RS 86. člen). Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na nobena navodila (Ustava RS 82. člen). Takšen sistem naj bi zagotavljal, da se sprejmejo tiste politične odločitve, za katere bi se odločila tudi večina prebivalcev oziroma volivcev. Ustava v 43. členu določa, da je volilna pravica splošna in enaka. Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let ima pravico voliti in biti voljen (Lukšič 2001: 33).

Govorimo o posredni oziroma predstavniški demokraciji, ki jo Kaučič opiše kot tisto, kjer ljudstvo svojo suverenost izvršuje tako „da voli svoje predstavnike, prek katerih bo posredno izvrševalo oblast“ (Kaučič 1996: 24). Takšen način izvrševanja suverenosti ljudstva je „Temeljni in daleč prevladujoč način normativnega in dejanskega uresničevanja načela ljudske suverenosti v vseh sodobnih demokracijah“ (*ibidem*). V slovenski ustavi je načelo ljudske suverenosti določeno v 3. členu „V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljani jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno“ (Ustava RS). Tudi v Sloveniji se takšen način dopolnjuje z nekaterimi neposrednimi oblikami demokracije oziroma izvrševanja ljudske suverenosti, kot je referendum in ljudska iniciativa, ki sta prav tako definirana v ustavi v 88.

4 Ustava Republike Slovenije: Uradni list RS, št. 33/91-I.

členu (zakonska iniciativa) in v 90. členu (zakonodajni referendum) (Ustava RS).

Poslanci lahko svoj mandat izvršujejo na dva različna načina, ki se razlikujeta glede na povezanost volivcev in poslancev, oziroma kot to imenuje Kaučič „vprašanje razmerja med mandantom (pooblastiteljem) in mandatarjem (pooblaščenecem)“ (1996: 28), torej ali je pooblaščenec oziroma poslanec neposredno vezan na stališča in navodila svojih volivcev ali pa ta povezava ne obstaja in je v celoti neodvisen. Govorimo o t.i. imperativnem in reprezentativnem mandatu. Osredotočil se bom le na reprezentativni mandat, ki je v veljavi v Republiki Sloveniji in je kot takšen zapisan tudi v Ustavi „Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila“ (Ustava RS 82. člen).

Kaučič piše, da reprezentativni mandat „izhaja iz načela o enotni in nedeljivi suverenosti naroda, po katerem izvoljeni člani predstavniškega telesa ne predstavljajo posameznih volivcev, ki so jih izvolili, niti volilne enote, v kateri so bili izvoljeni, pač pa ljudstvo kot celoto“ (Kaučič 1996: 29–30), torej vsak poslanec, ne glede na to, da je bil izvoljen s strani določene skupine ljudi le v določeni volilni enoti, vedno predstavlja celotno volilno telo, ki je kot tako nedeljivo in kot celota tudi izvršuje svojo suverenost, ki je enako nedeljiva. Kaučič predstavlja tudi anomalijo reprezentativnega mandata, ki jo vidi v strankah, ki so postale neizogiben del reprezentativne demokracije. Tako, kot pravi, „Politične stranke nadzorujejo in usmerjajo delo poslancev, zato poslanci niso več vezani na volivce (kot pri imperativnem mandatu) niti niso dejansko neodvisni (kakor bi morali biti po reprezentativnem mandatu)“ (Kaučič 1996: 30) in takšen mandat poimenuje strankarski ali partijski mandat. Kot sem že omenil, je takšna neodvisnost poslancev zapisana tudi v ustavi, Kaučič pa govori o tem, da je to, v Ustavi zapisano pravilo vezano na pravno in ne na politično neodvisnost (Kaučič 1996: 32). Politično so poslanci še vedno odvisni od svoje politične stranke, ki jih podpira v volilni kampanji, kjer je podpora politične stranke bolj ali manj nepogrešljiva, saj je izvolitev brez podpore stranke veliko manj verjetna, na drugi strani pa seveda obstaja tudi politična odvisnost poslanca od svojih volivcev, ne sicer neposredno, ampak posredno ob kandidaturi v naslednjem mandatu, saj če se poslanec oddalji od tistih, ki so ga izvolili, obstaja velika verjetnost, da na naslednjih volitvah ne bo zbral dovolj glasov za izvolitev.

Glede na to, da se v diplomskem delu ukvarjam s študijo primera, ki simulira zakonodajno vejo oblasti je nujno v začetku predstaviti tudi splošno sprejeta osnovna načela volilnega sistema, ki so bila osnovna podlaga tudi pri pripravi projekta. Grad pravi,

da so „nujen pogoj za demokratično vsebino volitev in jih lahko štejemo za splošne civilizacijske pridobitve“ (1996: 257). Mednje prišteva 1) Splošno volilno pravico; 2) Enako volilno pravico; 3) Neposredno in posredno volilno pravico in 4) Svobodno volilno pravico in tajnost glasovanja.

2.1 Splošna volilna pravica

„Splošna volilna pravica je pravica vsakega državljana, da voli ne glede na razredno, narodnostno, rasno, ekonomsko ali drugo pripadnost. V skladu z načelom splošne volilne pravice so izključeni oziroma začasno omejeni pri izvrševanju te pravice le tisti, ki zaradi duševne bolezni ali mladosti ne morejo glasovati“ piše Grad (1996: 257). Na podoben način je splošna volilna pravica določena tudi v Ustavi RS v 43. členu (volilna pravica) ki pravi „Volilna pravica je splošna in enaka. Vsak državljan, ki je dopolnil osemnajst let, ima pravico voliti in biti voljen“ (Ustava RS). Volitve, na katere se neposredno navezuje volilna pravica, so „neločljiv del predstavniške demokracije“ (Grad 1996: 255) saj dajejo legitimacijo poslancem in s tem pooblastilo za vodenje države in sprejemanje odločitev. Splošna volilna pravica je poleg starosti omejena tudi z nekaterimi drugimi kriteriji, vsi pa se ponavadi nanašajo na poslovno nesposobnost. Tako Grad poleg mladoletnih omeni še „duševno bolne in druge osebe, ki nimajo poslovne sposobnosti“ (Grad 1996: 258). V zgodovini je bilo temu nekoliko drugače, volilna pravica je bila omejena le na ozek krog ljudi, postavljena pa ponavadi glede na cenzus. Grad omenja premoženjski, izobrazbeni ali rasni cenzus, najdlje pa se je obdržal kriterij spola, v zahodnih demokracijah je volilna pravica za ženske postala splošno priznana šele v drugi polovici dvajsetega stoletja, ženske pa še vedno ne smejo voliti v nekaterih državah po svetu, posebej pogosta je ta omejitev v nekaterih muslimanskih državah (*ibidem*).

Pomembno je omeniti še razlikovanje med pasivno in aktivno volilno pravico, kjer aktivna volilna pravica obsega pravico voliti, pasivna pa pravico biti izvoljen. V Sloveniji sta „aktivna in pasivna volilna pravica popolnoma izenačeni, ker veljata omenjena pogoja za pridobitev volilne pravice tako glede pravice voliti kot tudi glede pravice biti izvoljen“ (Kaučič 2000: 234).

2.2 Enaka volilna pravica

„Enaka volilna pravica pomeni, da ima glas vsakega volivca enako vrednost, da ima pri volitvah v isto predstavniško telo vsak volivec samo en glas in da njegov glas nima prednosti pred drugimi volivci“ (Kaučič 2000: 130). Neenako volilno pravico poznamo iz zgodovine, ko so revnejši sloji in neuki ljudje dobivali volilno pravico in so z postavko večih glasov bolj izobraženim in/ali bolj premožnim poizkušali korigirati to 'krivico' (Grad 1996: 259). Grad še dodaja, da je danes enaka volilna pravica splošno sprejeto načelo, vendar se oblikovalci politik poslužujejo drugačnih načinov kršitve načela enakosti, najbolj tipičen primer je uporaba t.i. 'volilne geometrije', ko se volilne enote spreminjajo na takšen način, da ne odražajo resničnega mnenja skupine volivcev v tej volilni enoti (ibidem).

2.3 Neposredna in posredna volilna pravica

„Volitve so neposredne, če volivci sami brez posrednika glasujejo za člane predstavniškega telesa, posredne pa, če izberejo samo elektorje, volilne može, ki potem izvolijo člane predstavniškega telesa“ (Grad 1996: 259). Posredne volitve je poznal tudi politični sistem Socialistične Federativne Republike Jugoslavije in posledično sistem Socialistične Republike Slovenije, danes pa je verjetno najbolj poznan sistem volitve predsednika Združenih držav Amerike. Ustava RS določa, da so volitve v državni zbor neposredne (Ustava RS, 80. člen), neposredne volitve pa veljajo tudi za bolj demokratične, saj lahko volivec neposredno vpliva na to, kdo bo zasedel določen položaj. Kljub temu tudi v sedanji ureditvi v Sloveniji poznamo posredne volitve, ki se uporabljajo za volitve v Državni Svet, drugi dom Parlamenta, kjer se člani volijo preko različnih organizacij in/ali skupin organizacij, ki imajo svoje predstavnike v Državnem Svetu.

2.4 Svobodna volilna pravica in tajnost glasovanja

„O svobodni volilni pravici govorimo takrat, ko lahko volivci na volitvah resnično svobodno izbirajo med različnimi kandidati oziroma političnimi strankami. Svoboda volitev obsega tudi pravico vsakega volivca, da uveljavi svojo volilno pravico ali pa je ne uveljavi“ (Grad 1996: 260)

Svobodna volilna pravica torej pomeni, da nihče ne vpliva na volivčevo odločitev o izbiri in je direktno povezana tudi s tajnostjo glasovanja, ki zagotavlja tudi to, da volivca nihče ne more klicati k odgovornosti za njegov glas.

Drugi vidik svobodne volilne pravice, o katerem govori Grad pa je ta, ali lahko vsak svobodno uveljavlja svojo volilno pravico ali pa na volilno pravico gledamo kot na dolžnost, ki jo je vsakdo primoran uveljaviti. Ta pravica je v Slovenije zavarovana tudi s kazenskim postopkom „Kaznivo je prisiljevati volilca ali nanj vplivati, da glasuje ali ne ali da glasuje za ali proti določenemu predlogu. Prav tako je kaznivo zahtevati od volilca, naj pove, kako je glasoval“ (Kaučič 2000: 235). Še dodatno je ta pravica zavarovana s predvolilnim molkom, prepovedjo politične agitacije štiriindvajset ur pred dnevom volitev in na volišču.

3. Politična kultura

Seveda pa na obnašanje volivcev, njihove odločitve in kar je tukaj najpomembnejše, na odločitve o participaciji oziroma ne-participaciji ne vpliva le formalna ureditev, ampak skupek različnih faktorjev, ki jih Južnič (1989: 207) imenuje politična kultura, ki jo opiše kot „Politična kultura /.../ ni le družbena zavest ali javno mnenje, je tudi način njenega izražanja, je torej lahko, /.../ tudi politični slog ali celo politični ritual“ (*ibidem*). Politična kultura tako vpliva na politično participacijo in sodelovanje v političnih procesih, po drugi strani pa se oblikuje „s hoteno ali prisilno odsotnostjo ljudi iz politike“ (*ibidem*). Na tem mestu je nujno govoriti o politični kulturi, da ugotovimo s kakšnimi nagibi se ljudje odločajo za sodelovanje v politični areni. Tako Južnič (1989: 208) govori o tem, da v politično kulturo sodi „vsaka predstava, ki jo imajo ljudje o politiki“, na drugi strani pa ji posebej dodaja tudi „emocionalno ali emotivno razsežnost“ (Južnič 1989: 209).

Politično kulturo lahko tako že samo po sebi razdelimo na „participativno in apatično“ (Južnič 1989: 221). Participativna je politična kultura takrat, kadar imajo ljudje možnost sodelovanja, pomembno pa je tudi, da se te možnosti zavedajo. Prepričano so, da jim ta možnost pripada, tudi zaradi njihovega družbenoekonomskega položaja, vseeno pa pričakujejo, da jim je ta pravica dana s strani političnega sistema.

Na drugi strani imamo apatično politično kulturo, v kateri ljudje niti ne pričakujejo da jih bo politični sistem opredelil ali da jih bodo akterji političnega sistema opredelili kot kompetentne za sodelovanje v politični sferi in so kot taki odstranjeni iz politike. Sami sebe razumejo kot politično nepristojne.

Almond in Verba politično kulturo opredelita nekoliko drugače, tako govorita o parohialni, podložniški in participativni politični kulturi (Almond in Verba 1969: 17-26), ki je odvisna od stopnje politične participacije, zato je ta razčlemba politične kulture najbolj primerna za uporabo v diplomskem delu. Parohialna je tista politična kultura, ki jo Južnič imenuje tudi „primitivna“ (Južnič 1989: 225). Razložimo pa jo lahko kot kulturo ljudstev, katerih ozemlja so zasedla druga ljudstva, govorimo lahko tudi o staroselcih. Tako lahko pride do konflikta med politično kulturo staroselcev in priseljencev. Južnič (*ibidem*) pa uporablja tudi primer kmečkega prebivalstva, ki je „obkroženo“ z novo naseljenim mestnim prebivalstvom, recimo zaradi širjenja mest, kjer pride do nasprotij iz obeh strani. Za družbo ali družbeno skupino s parohialno politično kulturo je značilno, da se marginalna skupina

skuša organizirati sama zase in države z njenimi ustanovami ne jemlje drugače kot nekaj tujega in se ji ne podreja.

To je tudi najpomembnejša razlika med parohialno in podložniško politično kulturo (Južnič 1989: 226) ki je bila, kot pravi, značilna za kmeta ko je bil še tlačan. „Podložnik sploh ne pričakuje kake vloge v politiki. Ve da taka oblast, ki mu zapoveduje, obstaja v izraziti nedostopnosti. Razlika med parohialno in podložniško kulturo pa je morda v tem, da se podložnik o legitimnosti take oblasti in o njeni upravičenosti niti ne sprašuje“ (*ibidem*) opozarja Južnič.

4. Teorije politične participacije in mladi

Spreminjanje politične participacije in demokracije, ki ga lahko spremljamo v zadnjih desetletjih lahko pomeni spremembo politike na področju delovanja mladine, iz vlade v vladanje, torej iz čistega dela države v pogajanja in sodelovanje z nevladnimi organizacijami, vključno z organizacijami mladih. Prostovoljna energija, ki lahko mobilizira ljudi, lahko postane ključna na področjih, kot so socialne pravice, zdravstveno varstvo, ekologija in izobraževanje (Lauritzen 2005). Pomembno je, kot nadaljuje Lauritzen, da takšna participacija mladih ni enostavna in jo lahko dosežemo le z resnično ponudbo razdelitve moči. Med pomembnejše teorije lahko štejemo (1) post materialistično, (2) civilno družbeno in (3) teorijo demokratične vladavine.

Post materialistična teorija govori o tem, da je do spremembe v vrstah politične participacije prišlo zaradi spremembe v problemih in da se stare materialistične teme varnosti in avtoritete spreminjajo v post-materialistične teme človekovih pravic, varovanja okolja in enakosti spolov. Tako Inglehart (v Kovacheva 2005: 21) govori o tem, da nižanje udeležbe na volitvah pomeni tudi zavračanje zastarelih oblik hierarhičnih in birokratičnih organizacij in da mladi raje participirajo v novih socialnih gibanjih, v transnacionalnih gibanjih in tako izzivajo tradicionalne politične elite. Vidimo, da je prišlo do spremembe politik in spremembe načina gledanja akterjev politične participacije na politično participacijo, kar je osnova za sklepanje, da je potrebno doseči spremembe obojega, če želimo demokracijo, v kateri bodo državljani sodelovali.

Dalton in Wattenberg (v Kovacheva 2005:21) razvijata teorijo, ki se naslanja na civilno družbo in socialni kapital. Socialni kapital, ki se razvija v organizacijah, ki niso neposredno povezane s politično participacijo in politiko, ampak vseeno razvijajo „skupno skrb za javno dobro, ki vpliva na politično participacijo“ (Putnam v Kovacheva 2005 :19). Tako Dalton in Wattenberg govorita o organizacijah prostovoljcev in družbenih skupinah ter zasebnih organizacijah. Te organizacije pa veže zaupanje, na katerega je potrebno gledati iz dveh strani, zasebnega zaupanja in političnega zaupanja, torej zaupanja v politične organizacije. Takšno zaupanje dviguje tudi stopnjo zaupanja v politične stranke, ki je na precej nizki ravni, kot bomo videli kasneje v diplomskem delu.

Teorija demokratične vladavine se naslanja na United Nations Development programm, ki definira demokratično vladavino kot sistem, v katerem lahko participirajo vsi ljudje v debatah in odločitvah, ki vplivajo na njihova življenja (UNDP v Kovacheva 2005:

21). Tako idejo vladanja pretovorimo v idejo „joint governance“, (Unesco v Kovacheva 2005: 24) ki ne spreminja sistema reprezentativne demokracije v sistem participativne demokracije, ampak prepoznava potrebo po več participacije in razumevanja v globalnem procesu odločevanja (Dupas v Kovacheva 2005: 25). Ta teorija kliče tudi po sodelovanju mladih v političnem procesu, na drugi strani pa kliče k splošnem povečanju politične participacije, kjer je, kot smo že videli, izredno pomembno to, kar se naučimo v mladostniškem obdobju, v času sekundarne socializacije. V tem času se moramo naučiti participacije in te vzorce kasneje prenesemo v kasnejše življenje.

Vse te tri teorije govorijo o spremembah v celotnem procesu politične participacije, torej o spremembah tem, o spremembah organizacij in o spremembah načina vladanja in vse troje skupaj je vrsta participacije, ki lahko mlade pripelje do aktivne participacije in to že počne. Nove oblike participacije, kot so antiglobalistični protesti in drugi načini neinstitucionalne participacije počnejo ravno to. Z novimi temami poskušajo mladi mimo utrjenih političnih organizacij vplivati na spremembo sistema, ki bo močne ekonomske sile vsaj deloma spravil pod kontrolo javnosti. Vidimo lahko tudi, da se je spremenilo razumevanje pojma državljana in državljanstva, ki je iz pasivnega sprejemanja odločitev prešel v aktivno vplivanje preko različnih kanalov.

Raziskave participacije mladih se tako ponavadi osredotočijo na tri osnovne vrste politične participacije (Chisholm in Kovacheva v Kovacheva 2005: 24):

- vključevanje v institucionalno politiko (volitve, volilna kampanja in članstvo);
- protestne aktivnosti (demonstracije in nova socialna gibanja);
- udejstvovanje v civilni družbi (participacija v lokalnem okolju in prostovoljno delo).

Predvsem tretja vrsta politične participacije močno širi polje političnega in dodaja vedno nove in nove teme, ki so zanimive za mlade. To idejo potrjujejo različni primeri iz preteklosti. Tako so se mladi angažirali, ko so začutili, da je demokracija ogrožena, kot na primer v Bolgariji leta 1997 in na Slovaškem 1998. Mladi se prav tako hitro organizirajo za posamezne probleme, kot je prikazal primer razlitja olja iz tankerja Prestige v Španiji.

Siurala (v Kovacheva 2005: 24) govori o večjih tipih participacije, ki jih poimenuje postmoderni tipi participacije in vključujejo ekspresivno, emocionalno, estetično, virtualno in digitalno participacijo. Te vrste participacije niso vključene v tradicionalne načine participacije v modernih političnih sistemih, če govorimo o strankarski politiki, saj do takšne transformacije strank še nismo prišli. Vsekakor lahko tudi v tem iščemo del vzroka, zakaj

mladi ne participirajo več, saj kot sem že večkrat omenil, strankarska oblika participacije zanje ni privlačna in jih ne aktivira.

Potrebno je omeniti, da določena stopnja ne-participacije v družbi ni nujno škodljiva ampak je celo sprejemljiva, saj takšna ne participacija kaže na določeno stopnjo strinjanja z vladajočimi politikami. Ne-participacija postane problem, kadar je takšnih članov družbe preveč, torej ko lahko upravičeno sklepamo, da tisti, ki ne participirajo, tega ne počnejo ne le zaradi strinjanja z trenutnimi politikami na katerikoli ravni, ampak iz drugih razlogov, ki sem jih že opisal.

4.1 Problemi politične participacije mladih

Zanimivo je, da se arene za vstopanje mladih v politiko širijo, na drugi strani pa lahko vidimo, da mladi zavračajo sodelovanje v politični tekmi in odstotki mladih volivcev, ki dejansko oddajo svoj glas so vedno nižji. Vidimo lahko tudi, da problem ne obstaja le v nizki volilni udeležbi na volitvah v Evropski parlament in na lokalnih in nacionalnih volitvah, ampak lahko vidimo tudi nižanje sodelovanja mladih v tradicionalnih institucijah, kot so politične stranke, sindikati in celo v mladinske organizacije, kot navaja Kovacheva (2005: 27).

Pesimistične napovedi, kot piše Forbig (2005: 10), pravijo, da mladi danes s tem, ko obračajo hrbet tradicionalnim demokratičnim ustanovam, lahko ogrozijo demokracijo jutri. Problem je viden tudi, ko govorimo na splošno o zanimanju za politiko in politične zadeve ter politične dogodke med mladimi. V slovenskem prostoru je ena najpomembnejših raziskav o življenjskem slogu mladine, Mladina 2000, pokazala, da je izmed različnih interesov mladih⁵, politika in politični dogodki med najmanj pomembnimi za mlade (Miheljak 2002: 56). V isti študiji lahko vidimo, da ko govorimo o prostem času mladine, se jih le malo število odloča, da bi se udeleževalo različnih političnih aktivnosti, saj je pri vprašanju, kako pogosto se ukvarjaš s političnimi aktivnostmi, kar 84,4 odstotka mladih odgovorilo da nikoli, seštevek odgovorov „pogosto“ in „zelo pogosto“ ne da niti enega odstotka (natančneje 0,9 %). Še veliko več, vidimo lahko, da se je pri tem vprašanju najmanj anketirancev izmed vseh odločilo za odgovore „redko“ (11,9 %), „včasih“ (2,8 %), „pogosto“ (0,6 %) in „zelo pogosto“ (0,3 %), kar kaže na veliko nezanimanje za kakršnokoli politično udejstvovanje mladih (Miheljak 2002:71).

5 Analiza je zajemala skupaj 19 različnih interesov, eden izmed njih je bil tudi „politika in politični dogodki“.

Podobno nam kaže tudi raziskava, ki anketira mlade o njihovih interesih⁶ in rezultate razvrsti po spolu. Pri anketirankah je politika pristala na predzadnjem mestu z oceno 2,34 %, z manjšim zanimanjem so predstavnice ženskega spola označile le še vojsko in vojaške stvari, na drugi strani pa je pri moških zanimanje za politiko le nekoliko večje, vseeno pa je pristalo na predzadnjem mestu (2,37 %) in je le za malo (0,02 %) prehitelo vero. Kot vidimo se ne da razlikovati zanimanja za politiko med mladimi glede na spol, saj je za oba spola enako nezanimiva.

Politična participacija mladih ne obstaja kot problem sam po sebi, ampak izhaja tudi iz tega, da je splošna politična participacija vedno manjša. Če spremljamo politično participacijo volilnih upravičencev, lahko vidimo, da se jih vedno manj odloča za sodelovanje na volitvah. Podatki Republiške volilne komisije za volitve v Državni zbor RS kažejo, da se volilna udeležba manjša vsaka štiri leta. Volilna udeležba leta 1992 je znašala 85,6 %, leta 1996 je padla na 73,70 %, ob naslednjih parlamentarnih volitvah leta 2000 se je volitev udeležilo le 70,14 % volilnih upravičencev, na zadnjih parlamentarnih volitvah 2004 pa je svoj glas oddalo le še 60,65 %. Podoben trend lahko vidimo tudi pri udeležbi na referendumih, kjer je udeležba konstantno nizka. Na drugi strani imamo zanimivo statistiko volilne udeležbe oziroma aktivne participacije na lokalnih volitvah, kjer volilna udeležba ostaja na približno enaki ravni (razen na volitvah leta 2000, kjer je volilna udeležba nekoliko poskočila, kar pa pripisujejo hkratnemu poteku lokalnih in predsedniških volitev, ko je „paket“ volitev na volišča pritegnil večje število volivcev, ki so potem glasovali na obojih volitvah). To razliko lahko pripišemo temu, da se ljudje lažje identificirajo z lokalnimi volitvami, na drugi strani pa jih lokalne volitve veliko bolj neposredno zadevajo, tako da jih lažje pritegnejo na volišče (povzeto po <http://www.volitve.gov.si>). V biltenu „Lokalne volitve 1994–2006“ beremo „Za zadnje štiri parlamentarne volitve je značilno, da je bila volilna udeležba vsakokrat nižja, lokalnih volitev pa se udeležuje približno enak del volilnega telesa“ (Statistični urad RS 2007: 6).

Poročilo EK (Evropska komisija 2003) kaže, da je udeležba na volitvah pri mladih nižja za deset odstotkov kot splošna udeležba na volitvah in da se ta razlika še povečuje. Kuharjeva izpostavlja več faktorjev, ki vplivajo na nizko udeležbo mladih v politiki. Eden izmed faktorjev je, da mladi ne dosežejo avtonomije življenja, ki bi jim omogočila tudi višjo stopnjo politične participacije, zaradi pritiskov nezaposlenosti in nizke ponudbe zaposlitvenih možnosti. Enako vpliva tudi tendenca vedno daljšega časa izobraževanja

6 Vprašanje: „Koliko te zanima...“, možni odgovori 1-nič, 2-malo, 3-srednje, 4-precej, 5-zelo.

(Kuhar v Forbrig 2005: 25). Pomemben faktor, ki ga prav tako izpostavlja, je naraščanje kompetitivnosti mladih, ki se jo vzpodbuja v šolskem sistemu. V takšnem okolju so sovrstniki „grožnja“ za vpis v nadaljnje izobraževanje in za službo, zato prihaja do vedno večje individualizacije, ki negativno vpliva na politično udejstvovanje mladih. Mladi ne čutijo potrebe po skupinskem udejstvovanju, oziroma kot piše Kuharjeva, ne čutijo, da „so skupaj v enem čolnu“ (Kuhar v Forbrig 2005: 59). In kot nadaljuje Kuharjeva, „Pomanjkanje avtonomnih vrstniških ('peer') skupin in socialno aktivnih subkultur sili mlade, da se zanesejo le na svoje osebne projekte, skomercializirano kulturo in inter-generacijsko solidarnost...“ (*ibidem*).

Vidimo lahko, da je vzpodbujanje politične participacije mladih izjemno pomembno iz dveh razlogov. Prvi je ta, da je splošna volilna participacija volilnih upravičenk nizka in da se niža na vsakih naslednjih volitvah, kar pomeni, da bo volilna udeležba precej nizka že sama po sebi, ko bodo generacije, ki trenutno še nimajo volilne pravice le-to dobile. Na drugi strani pa je zanimanje za politiko in politično participacijo tistih, ki še nimajo volilne pravice na še nižji ravni. Če upoštevamo oba dejavnika, to je splošno upadanje politične participacije in volilne udeležbe ter splošno nizko volilno participacijo pri generacijah, ki prihajajo, lahko vidimo, da je politični sistem, kot ga poznamo danes, v resni zagati. Zato je nujno, da se vprašamo, katere kriterije moramo izpolniti pri delu z mladimi, če želimo povečati njihovo zanimanje za politiko in s tem njihovo politično participacijo. kateri so ti vzvodi, ki jih moramo uporabiti, želim pokazati v nadaljevanju diplomskega dela.

5. Posebne zahteve projektov s participacijo mladih

V prejšnjih poglavjih smo videli, da se mladi redko zanimajo za politiko, in da je njihova politična participacija skromna. Očitno je, da je potrebno pri projektih, ki so pripravljene za to, da povečajo politično participacijo mladih in njihovo zanimanje za te projekte, poseči po drugačnih prijemih, ki bodo pritegnili mlade k projektom in akcijam. V pričujočem poglavju bom predstavil dva različna pogleda na to, kako izvajati te projekte, ki se dopolnjujeta.

V članku „Opportunities for local youth participation: Flemish experience“ (Schillemans in Bouverne-De Bie 2005: 93) avtorja analizirata vpeljavo mladinske politike na lokalno raven na Flamskem, torej eni izmed treh regij v Belgiji. Projekt decentralizacije mladinske politike je bil izvajan s strani lokalne skupnosti, koordiniran pa s strani države. Projekt je delno primerljiv s projektom MPS, s to pomembno razliko, da je podpora in iniciativo v Belgiji dala država. Schillemans in Bouverne-De Bie-jeva razčlenjujeta faze političnega procesa in opazujeta vlogo politične participacije v vsaki izmed faz. Vsekakor je treba biti pozoren na participacijo v vseh fazah procesa, tako v fazah razvoja politike kot v fazi implementacije.

V prvi fazi ne smemo participacije omejiti samo na raziskave javnega mnenja med mladimi pred pripravo politike, ampak, kot pravita, je potrebno kontinuirano spremljati mnenja mladih v vseh fazah. Pripravo in implementacijo politike razdelita v štiri faze, participacija mladih pa je pomembna v vsaki od njih. Prva faza je priprava, v kateri vzpostavimo delovno skupino, pripravimo prvi osnutek predloga in evaluiramo morebitne predhodne dejavnosti na tem področju. Druga faza vključuje zbiranje podatkov in formulacijo opažanj in ciljev. Tretja faza vključuje povratne informacije, nasvete in odobritev. Povratne informacije je potrebno zbrati tudi od tistih, ki niso neposredno vključeni v projekt. To je zadnja faza, ki še dovoljuje spremembe politike. Sledi implementacija kot četrta faza.

V fazi implementacije je nujno potrebno, da se v politiko vključi mlade iz vseh skupin. Kot pišeta Schillemans in Bouverne-De Bie-jeva, so kot takšne skupine pogosto omenjeni „priseljenci“ ali „nezaposleni mladi“, ki se jih karakterizira kot „težko oziroma nedosegljive“, „ne-participativne“ in podobno. Ravno vključitev teh skupin daje dodano vrednost politiki, na drugi strani pa jih lahko potegne iz nevidnosti, v katero so pogosto

potisnjeni in jim da dodatno moč pri tej in ostalih politikah.

Predlagata tudi, da se mladi vključijo v organizacijske odbore oziroma v delovne skupine, saj lahko na takšen način zagotavljamo večje vključevanje mladih v vseh korakih priprave politike. Vendar takšno neposredno vključevanje ni nujno, kot pravita, saj lahko z zagotovitvijo kvalitetnih podatkov o tem kaj in kako mladi razmišljajo in kaj si želijo, pridemo do enakega rezultata. Sam menim, da je iz večih drugih vidikov najbolje, da se mlade neposredno vključi v skupine, ki pripravljajo in izvajajo projekt oziroma politiko. Ne glede na to, da se da podatke zbrati tudi drugače, je dodana vrednost, če so mladi vključeni v takšno skupino na njihovi strani. Občutek vključenosti, izkušnja sodelovanja v takšni skupini in nenazadnje neposredno vplivanje na odločitve pri pripravi in izvedbi projekta so pozitivne posledice, če mlade aktivno vključimo v tej fazi projekta. To potrjujeta tudi avtorja, ko pravita, da se mlade povečini vključuje le v fazi zbiranja informacij, v ostalih fazah pa zelo redko, in kadar so mladi vključeni in povabljeni k sodelovanju v ostalih fazah, so ponavadi vključeni mladi iz ne-reprezentativnih skupin in to izpostavljata kot problem. Tukaj lahko apliciramo model lestve participacije, saj se takšni projekti ponašajo s sodelovanjem mladih, vendar je to uporabljeno le kot „reklamna nalepka“, to pa je ena izmed stopenj, na katero se opozarja pri lestvi participacije, ko se govori o načinu sodelovanja z mladimi, ki naj bi se ga izogibali. V fazi evaluacije predlagata, da se uporabijo moderne, zanimive tehnike in moderne tehnologije, do katerih mladi lažje in raje dostopajo.

Na podoben, a bolj razumljiv način, to razloži tudi Berrefjord, ki v študiji dveh primerov nove participacije mladih izpostavlja več točk, ki so pomembne za participacijo mladih:

- Mlade pritegnejo projekti, v katerih participirajo mladi različnih starosti in ozadij, takšni projekti se izkažejo odlično tudi pri vključevanju mladih imigrantov in marginaliziranih skupin.
- Mlade pritegnejo projekti, ki jih lahko vodijo sami, vendar želijo imeti pomoč s strani odraslih, predvsem v obliki informacij in nadzora.
- Mladi vidijo projekte mladinske participacije kot pomembne za razvoj vodstvenih sposobnosti za mlade, ki ne sodelujejo pri organiziranih mladinskih dejavnostih.
- Mladinski projekti z mednarodno udeležbo igrajo pomembno vlogo pri sprejemanju razlik in večajo zavedanje mladih o lastnih pravicah.

Drugo točko, ki jo izpostavlja Berrefjord, lahko neposredno navežem na model lestve participacije, o kateri bom govoril v naslednjem poglavju. Predstavitev in apliciranje modela lestve participacije je na tej stopnji nujno, saj sta ravnokar predstavljeni teoriji pokazali, kakšne skupine mladih je potrebno dodatno vključevati, oziroma katere lastnosti naj ima projekt, da bo za mlade zanimiv in da je potrebno mlade vključevati na vseh stopnjah projekta. Lestev participacije pa govori o tem, v kakšnem razmerju naj bodo vključeni mladi in v kakšnem razmerju naj poteka odločanje med mladimi in odraslimi.

5.1 Lestev participacije

Natančnejšo analizo procesa vključevanja mladih v projekte, ki zahtevajo in vplivajo na politično participacijo mladih, lahko opravimo prek modela lestve participacije, ki jo lahko apliciramo v katerikoli fazi priprave, izvedbe ali analize projekta. Lestev participacije je model, ki prikazuje, v kolikšni meri so mladi vključeni v soodločanje in izvajanje nekega projekta. Razvil ga je Roger Hart, ki je splošen koncept lestve participacije prilagodil za uporabo pri analizi participacije mladih. Celoten koncept izhaja iz širšega koncepta lestve participacije, ki ga je prvič razvil Sherry R. Arnstein. Njegov model govori na splošno o participaciji državljanov v politiki in s pomočjo lestve participacije na takšen način razlaga razliko med resnično participacijo in navidezno participacijo, ki se uporablja za manipulacijo (Arnstein 1969: 2). Tako se lestev participacije lahko uporablja na različnih skupinah, ki naj bi imele vpliv na odločevalske procese, v mojem primeru bom seveda govoril o mladih.

Hart postavlja osem stopenj oziroma osem načinov, kako lahko mlade vključimo v sodelovanje pri projektu. Stopnje so predstavljene na lestvici, kjer je prva stopnja, ko so mladi najmanj vključeni v projekt, najnižja in osma stopnja, ko so mladi popolnoma vključeni in sodelujejo z odraslimi, najvišje. Stopnje, ki jih Hart postavlja so 1. manipulacija, 2. dekoracija, 3. tokenizem, 4. določen a informiran, 5. posvetovanje in informiranje, 6. iniciativa odraslih, deljene odločitve, 7. iniciativa in usmeritev mladih, 8. iniciativa mladih, odločitve delijo z odraslimi (Hart 1992)⁷

Prvi dve stopnji imenujejo tudi ne-participacija, saj mladi niso resnično vključeni v

⁷ Imena stopenj je prevedel avtor za uporabo v okviru projekta Mladinski parlament Slovenije. Originalna imena v angleščini so: 1. Manipulation, 2. Decoration, 3. Tokenism, 4. Assigned but informed, 5. Consulted but informed, 6. Adult-initiated, shared decisions with young people, 7. Young people-initiated and directed, 8. Young people-initiated, shared decisions with adults.

processe. Kot pravi Arnstein, se teh dveh stopenj ne uporablja za omogočanje participacije, ampak za to, da upravičimo tiste, ki imajo moč, da „učijo“ ali „zdravijo“ participante, torej mlade (Arnstein 1969: 2). Stopnja tri in štiri sta stopnji, kjer participanti sicer imajo možnost, da se oglasijo in se njihov glas lahko sliši, vendar zaradi strukture odločevalskega procesa ni zagotovila, da bo njihovo mnenje resnično upoštevano. Naslednje stopnje jim že dajejo več možnosti, tako da na šesti stopnji stopijo v partnerstvo z odločevalci, sedma in osma stopnja pa jim dajeta polne možnosti sodelovanja in soodločanja. Kot pravi avtor sam je osma stopnja precej poenostavljen proces, vendar je z njim želel le pokazati, kakšne so možnosti oziroma na kakšen način lahko aktivneje in najboljše vključimo tiste, ki so drugače izključeni iz odločevalskih procesov (Arnstein 1969: 3). Vsekakor je najbolje, da mladim, ki jih vključujemo v projekte ali politike, damo vloge, ki jih postavijo visoko na lestvi participacije. Kar je tukaj zanimivo in pomembno, je najvišja, torej osma stopnja, kjer mladi ne odločajo in izvajajo projektov čisto sami, ampak sodelujejo z odraslimi in drugimi. Takšen pristop, poleg spodaj opisanega povečuje tudi medgeneracijsko razumevanje, ki je pomemben element razvoja današnje družbe. Pogoste so razprave o tem, katera izmed stopenj je pravzaprav tista, ki mlade najbolj opolnomoči in na drugi strani prinese najboljše rezultate. Ali je to osma stopnja, kjer je potek celotnega postopka razdeljen med mlade in ostale, tako da vedno poteka razširjen dialog, ali pa je to sedma stopnja, kjer mladi lahko popolnoma sami, brez pomoči ostalih delov družbe sprejemajo in izvajajo odločitve (The McCreary Centre Society).

V nadaljevanju predstavljam posamezne stopnje participacije, saj predstavljajo pomembno teoretsko podlago za študijo primera, ki sledi v naslednjih poglavjih diplomskega dela.

1) Manipulacija je stopnja, ko odrasli uporabljajo mlade za podporo in se pretvarjajo, da so mladi inspirirali projekt ali odločitev. Klasični primer manipulacije je, ko vidimo mlade v sprevedu, kako nosijo transparente z napisi, pa vendar nimajo nič s temi napisi in niti ne vedo, zakaj so v sprevedu in kaj pomenijo napisi. Lahko jih uporabijo na protestih proti novi avtocesti z argumenti, da je le-ta prenevarna za otroke, resnični razlog pa je, da želijo odrasli obdržati vrednost nepremičnin v kraju.

2) Dekoracija je stopnja, ko so mladi uporabljeni za pomoč ali podporo neki odločitvi v relativne postranski vlogi, vendar se odrasli ne pretvarjajo, da je izvedba in ideja prišla od mladih. Primer dekoracije je, ko mlade na neki prireditvi lepo oblečejo v skladu z

namembnostjo, mladi pa spet ne razumejo, zakaj v resnici gre. To je ponovno zamujena priložnost za mlade, ki bi se lahko poučili o stvari in oblikovali lastno stališče.

3) Tokenizem je stopnja, ko sicer izgleda, da mladi imajo možnost soodločati, vendar imajo v resnici le malo ali sploh nimajo izbire ali in na kakšen način sodelujejo. Takšne procese lahko vidimo na konferencah, ko mladi sicer pridejo do besede, ponavadi na skupnem srečanju, vendar nikogar v resnici ne zanima, kaj imajo mladi povedati. Pogosto mladi niti nimajo možnosti, da bi se primerno pripravili za nastop. Udeleženci jim sicer bodo ploskali in jih posneli ter poslikali, vendar na koncu nihče ne bo vedel, kaj so mladi želeli povedati. Takšen način obravnavanja mladih je še posebej škodljiv, saj jih lahko v njihovi miselnosti postavi na še nižjo raven lestve participacije, ker jim pokaže, da tudi če se potrudijo in pripravijo, ne morejo ničesar doseči.

4) Določen a informiran, na tej stopnji je mladim določena neka vloga, vendar mladi vedo zakaj, kako so vpeti v projekt in kakšna je njihova vloga. Na tej stopnji lahko prvič resnično govorimo o tem, da gre za participacijo mladih. Na takšen način različne organizacije pogosto preko mladih širijo zavedanje o Konvenciji o pravicah otroka. Če je delo na tej stopnji pravilno izvedeno, je to lahko prvi korak k temu, da mladi lahko razumejo, da s svojim delom resnično lahko vplivajo, saj se zavedajo vzrokov in posledic, ki jih njihova aktivnost nosi s seboj. Seveda morajo slediti akcije, v katerih so mladi vedno bolj zastopani in se vzpenjajo po lestvi.

5) Posvetovanje in informiranje je stopnja, ko mladi dajejo nasvete za projekte, ki si jih zamislijo in jih tudi vodijo odrasli. Mladi so informirani, kako bodo njihove ideje in mnenja uporabljena v odločitvah, ki jih izberejo odrasli. Primer, ko mlade povprašajo, kakšne prostore za preživljanje prostega časa potrebujejo oziroma si jih želijo, je lahko primer na tej stopnji, če se mlade vključi na začetku in tudi med procesom, se jim razloži, katere ideje in zakaj so bile uporabljene, mlade pa je potrebno vključiti in informirati tudi ob koncu projekta.

6) Iniciativa odraslih, deljene odločitve je stopnja, ko ideje in iniciativo za projekte ali programe podajo odrasli, odločevalski proces pa delijo z mladimi. Mladi morajo biti čim bolj informirani. Za vsako odločitev, pri kateri sodelujejo ali jo oblikujejo sami, morajo vedeti zakaj in na kakšen način bo uporabljena.

7) Inicijativa in usmeritev mladih je stopnja, ko mladi dajo inicijativo za projekt ali program in ga tudi usmerjajo, odrasli so vpleteni le s podporo mladim, kadar si ti to želijo. Ta stopnja je rangirana nižje kot osma, ker se mladi tukaj sami obnašajo, kot se ponavadi obnašajo odločevalske skupine, ki poizkušajo izločevati druge skupine. Skupno posvetovanje brez možnosti soodločanja odraslih je neke vrste tokenizem odraslih.

8) Inicijativa mladih, odločitve delijo z odraslimi je stopnja, ko so projekti ali programi ideja mladih in je odločevalski proces razdeljen med mladimi in odraslimi. Takšni projekti dajejo moč mladini, poleg tega pa jim omogočajo dostop in učenje iz življenjskih situacij in znanja odraslih. Pomembno na tej stopnji je, da imajo mladi proste roke pri odločanju o tem, kaj želijo početi, potem pa se v fazi priprave in izvedbe obračajo na odrasle in pridobijo njihovo mnenje.

Lestvi lahko dodamo še dodatno, deveto stopnjo, v kateri skupina, za katero želimo da participira (torej v našem primeru mladi), popolnoma samostojno brez kakršnekoli povezave z ostalimi skupinami sprejema in izvaja odločitve. Bruns govori o participaciji družbe v političnih odločitvah in tako vrsto odločanja imenuje neparticipacija vladnih institucij (Bruns 2003:18).

5.2 Mladi in politične stranke

Na splošno lahko vidimo, da članstvo v političnih strankah upada pri vseh starostnih skupinah. Tako Putnam (v Forbrig 2005: 204) v svoji raziskavi ugotavlja, da je bilo leta 1960 13 odstotkov volilnih upravičencev članov političnih strank, leta 1990 pa se je le še 6 % volilnih upravičencev okarakteriziralo za člane političnih strank. Razlago za to ponujata (Katz in Mair v Forbrig 2005: 164), ko pravita, da prihaja do razlike v vrstah političnih strank, ki prevladujejo v političnem prostoru. Tako masovne stranke zamenjujejo kartelne stranke, ki ne težijo več k množičnemu članstvu. Stranke dandanes tudi ne iščejo več toliko prostovoljcev, ki kasneje postanejo podporniki in člani strank.

Seveda pa je za preučevanje mladinske participacije znotraj strank nujno, da pogledamo kaj se dogaja s članstvom v podmladkih strank, ki so po Duverger-ju (v Forbrig 2005) eden izmed ključnih akterjev pri iskanju novih članov strank. Videli smo že, da se politična participacija, ki se je naučimo v mladosti, preslika na celotno življenje, tako da člani podmladkov pogosto ostanejo člani tudi v višji starosti oziroma aktivno participirajo pri

delu in oblikovanju politike strank.

Raziskave flamskih političnih strank in njihovih podmladkov kažejo, da članstvo upada tako v političnih strankah samih kot v njihovih podmladkih, vendar članstvo v podmladkih upada precej hitreje. V treh največjih političnih strankah na Flamskem je ta upad zelo očiten. Člani podmladka krščanskih demokratov (CD&V) so leta 1986 predstavljali kar 10,9 odstotkov vseh članov stranke, leta 2003 pa predstavljajo le še 4,9 odstotkov vseh članov. Podobno se dogaja tudi v Liberalni stranki (VLD), kjer so člani podmladka leta 1986 predstavljali 11,2 odstotka vseh članov, leta 2003 pa le še 2,8 odstotka. Podatki tako kažejo, da politične stranke vedno hitreje izgubljajo svoje člane, da pa še hitreje izgubljajo člane podmladkov. Je pa še veliko bolj zaskrbljujoče dejstvo, da mladi, ki v mladosti ne participirajo, v kasnejših življenjskih obdobjih niso tako aktivni, kar lahko kaže na veliko bolj negativen trend v prihodnosti.

Raziskave kažejo, da je eden izmed vzrokov za upadanje participacije mladih tudi vse bolj prisotna individualizacija. Tako so različne raziskave (Lacovou in Berthrid v Forbrig 2005) pokazale, da narašča trend iskanja individualnih rešitev in upada želja po kolektivni akciji. Posledica tega je da mladi vedno manj čutijo željo po sodelovanju v mladinskih organizacijah, kjer je potrebno stalno članstvo in rutinske aktivnosti.

5.3 Nova vizija politike

Mladi ne iščejo alternativnih odločitev ali alternativnih politik znotraj uveljavljenih sistemov, ampak želijo na drugačen način vplivati tudi na druge stvari. „Raje kot na mesijanske vizije, se mladi fokusirajo na vsakodnevne prakse /.../ Raje kot da bi iskali novo zavzetje politične moči ali pa večjo institucionalno obliko, verjamejo da se lahko svet spremeni preko vrste poti, ki se koncentrirajo na participacijo in aktivno državljanstvo na lokalnem nivoju in v vsakodnevnih težavah“ (Pleyers 2005: 136). Takšna participacija na domačem pragu daje pozitivne rezultate tukaj in zdaj, ki so že večkrat omenjeni kot nujno potrebni in dajejo mladim večji zagon za participacijo. Sprememba sveta se dogaja na lokalnem, ki kljub temu, kot piše Pleyers, daje možnosti za mešanje javnega in zasebnega, prijateljstvo in politično zavezanost, zabavo in upor, srečo in teženje k boljšemu svetu.

5.4 Nove vrste participacije

Kot je omenjeno že zgoraj, so redni sestanki, dolgoročna zavezanost k projektu in druge lastnosti tradicionalnih političnih organizacij 'sveta odraslih' tisti, ki zavirajo

participacijo mladih. Kot piše Pleyers (Pleyers 2005: 137) se mladi ob participaciji zavežejo za točno določeno akcijo v nekem točno določenem projektu, brez članskih izkaznic. Participacija je veliko manj institucionalizirana in veliko bolj individualizirana. Organi, ki se vzpostavljajo, niso nujni in so ponavadi vzpostavljeni samo za točno določen problem, ki nastane in ta organ je razpuščen takoj po tem, ko je problem oziroma situacija zaradi katerega je bil vzpostavljen, rešena. Vendar pa zavezanost k projektu nastaja na drugi ravni, saj nastaja, kot piše Pleyers (*ibidem*), na podlagi prijateljstev, na podlagi teženja k isti stvari. Naenkrat želijo mladi biti zavezani in popolnoma prosti, tako da ohranjajo distanco od organizacij, vendar na drugi strani ohranjajo pravico do sodelovanja s skupinami in organizacijami, h katerim menijo, da se njihovi pogledi najbolj skladajo.

Tudi individualizem, kot ga opisujejo mladi, je tukaj razumljen na drugačen način. Stari individualizem pomeni predvsem egoizem, zanimanje zase in takšen individualizem mladi vidijo v klasičnih političnih institucijah. Individualizem, o katerem govorijo mladi je nasprotje egoizma, ampak spoštuje drugačnost vsakega posameznika.

Spremembo lahko opazujemo tudi v oblikah sestankovanja mladih, ki je zavzelo drugačno obliko. Sestanki so bolj prostor za izmenjavo mnenj, kjer je vsak povabljen k besedi in lahko prosto govori, vodja pa ni več postavljan na piedestal. Kot piše Pleyers, mladi izkazujejo veliko mero kritične refleksije glede lastnega gibanja.

Della Porta (2003: 69) razčleni različne oblike nekonvencionalne politične participacije kamor prišteva:

- I. pisma bralcev
- II. sodelovanje v bojkotu
- III. samo zmanjševanje davkov ali najemnin
- IV. zasedbo poslopij
- V. cestne zapore
- VI. podpisovanje peticij
- VII. sedeči in mirni protesti
- VIII. stavke
- IX. povzročanje škode na gmotnih dobrinah
- X. nasilje nad ljudmi

6. Politična participacija mladih v Sloveniji

V Sloveniji je stanje na področju zanimanja in vključevanja mladih v politično dogajanje podobno kot v drugih državah. Raziskave so pokazale, da le redke mlade zanima politika, da se redko pogovarjajo o njej in še redkeje sodelujejo v okviru klasičnih političnih organizacij. Kot je zapisala M. Kuhar „Mladi niso več skupina pritiska, ki izvaja pritisk na družbo odraslih“ (v Forbrig 2005: 58).

Raziskava Mladina 2000 (Kuhar v Forbrig 2005)⁸ je pokazala, da 56,6 odstotka mladih politika ne zanima, ali pa jih zanima le nekoliko. Na drugi strani je le 8,9 odstotka mladih izjavilo, da jih politika močno ali zelo močno zanima. V raziskavo so bili zajeti mladi med 16 in 29 letom, primerjava podatkov pa je pokazala, da se s starostjo število mladih, ki jih politika ne zanima, ali pa jih zanima le nekoliko, manjša, medtem ko se odstotek mladih, ki jih politika močno zanima ne veča.

Nizko zanimanje za politiko lahko vsekakor delno razložimo z občutkom nemoči, ko govorimo o vplivanju na politične odločitve, ki ga imajo mladi. Tako je ista raziskava pokazala, da več kot tri četrtine anketiranih mladih meni, da mladi nimajo vpliva na politične odločitve. Vsekakor je pomemben faktor tudi zaupanje v politike oziroma osebe, ki ustvarjajo politiko oziroma sprejemajo politične odločitve. Samo desetina anketiranih mladih se ne strinja s trditvijo, da se politiki zanimajo samo za to, da bodo izvoljeni in da jih v resnici zanima, kaj volivci resnično želijo (*ibidem*)

Vsekakor so zgornji podatki dobri pokazatelji, da politika mladih ne zanima, vendar to ni razlog sam po sebi, ampak mladi ne zaupajo v politične institucije in v politike. Takšno razumevanje politike seveda mlade odvrača od politične participacije, saj participacija sama po sebi zahteva izpostavljanje posameznika, ki pa mora za to imeti vsaj nekaj možnosti, oziroma mora verjeti, da ima vsaj nekaj možnosti, da bo njegov glas upoštevan. Pogoste ideje o alienaciji politike od ljudi se pri mladih kažejo kot zelo resne. Zato je nujno, da se mladim predstavi potek političnih odločitev in da mladi spoznajo, da obstajajo teme in ideje, na katere lahko vplivajo.

⁸ V raziskavo je bilo zajetih 1262 mladih, starih med 16 in 29 let, opravljena na vzorcu N=1800 iz celotne Slovenije, anketiranje je potekalo od 20. oktobra do 28. novembra 2000.

6.1 Organizacije za politično participacijo mladih v Sloveniji

V Sloveniji lahko trenutno identificiramo tri različne vrste organizacij, ki želijo mladim dati možnost, da aktivno sodelujejo v procesu političnega odločanja. Vsaka na svoj način poskuša mlade pritegniti in jim dati glas vendar se vsaka izmed njih sooča z določenimi pomanjkljivostmi, posebej če jih podvržemo enaki analizi, kot bom to storil z Mladinskimi parlamenti Slovenije. Te organizacije so (1) Otroški parlament (OP), (2) Dijaška organizacija Slovenije (DOS) in Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) in (3) Mladinski svet Slovenije (MSS). Iz te analize sem izpustil politične stranke in njihove podmladke, saj menim, da so to organizacije, ki delujejo na drugačen način, predvsem pa z drugačnim ciljem, saj po definiciji politične stranke in njihovi deli, kar podmladki političnih strank so, „predvsem organiziran poskus prevzema oblasti“ (Schattschneider v Fink-Hafner 2001: 14), medtem ko to ni cilj preostalih organizacij, poleg tega pa so organizirane na podlagi lastne zakonodaje oziroma na podlagi zakona o političnih strankah. Vsako izmed teh organizacij bom pogloblje pogledal in poskušal identificirati probleme.

6.1.1 Otroški parlament

Otroški parlament izmed vseh zgoraj omenjenih organizacij cilja na najmlajše otroke, saj so udeleženci parlamenta osnovnošolci. V to analizo vključen zaradi tega, ker najstarejša starostna skupina, ki je še lahko vključena v OP že pade v starostno skupino, ki je lahko vključena v MP. Parlament deluje na nacionalni in na šolski ravni, tako da osnovnošolci na posamezni šoli raziskujejo na določeno temo in na to temo pripravljajo različne prispevke. Izmed vseh so določeni najboljši, izbrani da zastopajo svojo šolo na nacionalnem zasedanju OP, ki vsako leto dobi precej pozornosti splošne javnosti v Sloveniji. Mladi so pritegnjeni k sodelovanju na vseh nivojih priprave, tako pri izbiri tematike, kot pri pripravi prispevkov, kot pri predstavitvi prispevkov. Otroški parlament tako vsako leto mlade ki sodelujejo in ostale mlade, ki spremljajo dogajanje v OP izobrazijo o določeni temi, ki je za mlade pomembna.

S pogleda politične participacije mladih je problematika te organizacije ta, da mladih ne spodbuja k aktivni participaciji, ki bi segla dalj kot do predstavitve posameznega problema oziroma to ni predvideno kot cilj organizacije, saj si Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), krovna organizacija Otroških parlamentov pod vizijo projekta predstavlja „ZPMS bo s svojim delovanjem krepila glas otrok in mladostnikov ter prispevala k oblikovanju otrokom, mladostnikom in družinam naklonjenega javnega mnenja“ (ZPMS, Temeljna

opredelitev in poslanstvo organizacije).

6.1.2 Dijaška in študentska organizacija

Dijaška organizacija, enako kot študentska organizacija delujeta na lokalni ravni, vendar DOS deluje kot vse nacionalna, medtem ko je ŠOS razdeljena po Univerzah in tako povezuje Študentsko organizacijo Univerze v Mariboru, Študentsko organizacijo Univerze v Ljubljani, Študentsko organizacijo Univerze na Primorskem in Svet študentskih klubov (ŠOS, internetni vir). Vsaka organizacija pokriva svojo starostno in izobrazbeno skupino, za to diplomsko delo pa sta zanimivi obe ker mladi, ki se lahko angažirajo v obeh organizacijah spadajo v starostni razred, ki se lahko udeleži volitev za MP, srednješolci v celoti, študentje pa v večini v svojem prvem letniku študija, ko še niso presegli starostne meje 19 let. Obe organizaciji imata zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti, vse tri veje pa so voljene na različnih ravneh. Dijaška organizacija ne zahteva direktnih volitev, tako da na večini šol obstaja nekakšen delegacijski sistem, kjer predstavniki na razredni ravni izvolijo ali na drugačen način izberejo predstavnika na šolski ravni, ki nato šolo predstavlja na nacionalni ravni (Statut Dijaške organizacije Slovenije, člen 14).

Študentska organizacija na drugi strani ima direktne volitve v zakonodajno vejo oblasti, ki so sicer močno kritizirane s večih strani predvsem zaradi močne volilne kampanje in na drugi strani nizke volilne udeležbe. Obe organizaciji sta zaradi svoje velikosti prišli do stanja, ko je največji problem participacije mladih alienacija teh organizacij oziroma organov, podobno kot na nacionalni ali evropski ravni. Na študentski ravni to tezo dokazuje nizka volilna udeležba, ki je na Univerzi v Mariboru leta 2001 dosegla le 10,42 odstotka (Pirc 2002). Na dijaški ravni lahko to alienacijo podkrepim predvsem z slabim poznavanjem te organizacije, ki izhaja iz tega, da se najvišje telo, tj. Parlament DOS-a sestaja le redko, večino odločitev pa sprejmejo drugi organi institucije.

Obe organizaciji imata tudi težave zaradi velike birokratizacije, ki je eden izmed faktorjev, ki jih mladi navajajo kot vzrok za nezanimanje za participacijo v tradicionalnih političnih institucijah, to idejo pa lahko preslikamo tudi na obe omenjeni organizaciji. Redna zasedanja, s strogimi pravili in poslovniki niso posebej privlačna za širšo mladino. Zbirokratizirane študentske organizacije mladi zavračajo na enak način kot sindikate, pri obeh mladi namreč čutijo, da jih ne podpirajo pri njihovih manjših borbah za socialne pravice nasproti neo-liberalizmu. (Gauthier in Piche 2001 v Pleyers 2005: 140)

Dijaško organizacijo Slovenije lahko pogledamo tudi skozi Berrefjordove štiri točke, kjer lahko vidimo, da DOS ne oziroma le delno izpolnjuje prvo točk (participacije mladih različnih starosti in ozadij), saj se sicer v Parlamentu DOS srečujejo mladi iz različnih delov Slovenije in iz različnih Srednjih šol, vendar lahko predpostavimo da se na takšen formaliziran način angažira le specifični del dijaške populacije, tako da je srečevanje mladih različnih ozadij, še posebej pa srečevanje in vključevanje mladih imigrantov in marginaliziranih skupin omejeno, če že ne popolnoma onemogočeno. Na drugi strani pa zaradi reprezentativne narave Parlamenta DOS mladi ne morejo čutiti aktivno vključenost v politike DOS-a in s tem DOS kot organizacija za vse dijake ne izpolnjuje druge točke (mlade pritegnejo projekti, ki jih lahko vodijo sami).

6.1.3 Mladinski svet Slovenije in mestni mladinski sveti

Mladinski svet Slovenije je krovna organizacija, ki združuje mladinske organizacije na nacionalni ravni in ima svoje enote tudi na lokalnih in/ali mestnih ravneh. Mladinski sveti niso zasnovani kot organizacije vseh mladih, ampak v organih Mladinskih svetov sodelujejo delegirani in/ali izvoljeni predstavniki posameznih organizacij, ki se ukvarjajo z mladimi v nekem kraju oziroma občini. Mladinski sveti imajo to prednost, da so razmeroma mlada organizacija, ki je bila vzpostavljena na podlagi zakona, torej s strani države in tako bi lahko imela mnenja te organizacije veliko težo na lokalnih ravneh. Vendar je zaradi svoje zasnove hendikepirana. Že zaradi tega, ker je oblikovana kot krovna organizacija, to pomeni, da v organih nujno ne delujejo mladi neposredno, ampak predstavniki organizacij, ki delajo z mladimi. Tako je mladim odvzeta možnost direktnega sodelovanja pri pripravi projektov ali koordinaciji dela.

Tudi to organizacijo bom pogledal preko dveh točk Berrefjordove teorije. Prva točka (enako kot zgoraj) pri MSS ni neposredno izpolnjena, izpolnjevanje te točke pa je precej odvisno od tega, katere organizacije so vključene v posamezne Mestne mladinske svete. V kolikor se v nek mestni mladinski svet vključi tudi organizacija, ki vključuje mlade iz marginaliziranih slojev, ta svet ta kriterij izpolnjuje, v kolikor do tega ne pride, pa ne. Druga točka je še nekoliko bolj problematična, saj lahko pri marsikateri organizaciji zasledimo, da ni vodena s strani mladih, ki predstavljajo del članstva, tako da ne moremo govoriti o tem, da Mladinski svet Slovenije vodijo mladi sami zase, saj je to ponovno odvisno od članstva organizacij v Mladinskem svetu.

7. Študija primera – opis in cilji projekta

Projekt Mladinski parlament je v Sloveniji nastal pod okriljem Za in Proti, Zavoda za kulturo dialoga (Zip), ki se je povezal s Srednjimi šolami in nevladnimi organizacijami, ki združujejo mlade v posameznih občinah. Osnovna ideja projekta je mlade v občini vključiti v odločevalske procese o temah, ki se tičejo mladih v vsaki občini. Mladi naj bi v svojem parlamentu razpravljali o težavah in rešitvah, te težave pa naj bi nato prenesli na občinsko raven. Projekt je potekal v večih občinah, kjer je bil različno uspešen, vendar se v tej fazi še ne bom poglobljal v implementacijo na posameznih področjih. Eden izmed primarnih ciljev projekta, kot piše Hohler (Hohler 2006: 8) je vzpostaviti Mladinski parlament v občini, v katerega so mladi izvoljeni na tajnih in neposrednih volitvah, ta parlament pa naj bi, kot že povedano vplival oziroma poizkušal vplivati na „oblikovanje odločitev, ki se tičejo mladih v lokalni skupnosti“ (Hohler 2006:8).

Projekt je potekal od leta 2004 do leta 2006. Izvedene so bile dvojne volitve, prve 19. in 20. novembra 2004, druge pa 9. in 10. decembra 2005. Mandat poslancev Mladinskega parlamenta prvega sklica je tako trajal od novembra 2004 do decembra 2005 ko so delovali Mladinski parlamenti v občinah Ormož, Ljutomer, Zreče in Nova Gorica, mandat drugega sklica pa od decembra 2005 do decembra 2006, ko so Mladinski parlamenti delovali v občinah Ljutomer, Zreče, Nova Gorica in Ajdovščina. V tem letu se je zaključilo tudi financiranje projekta (arhiv Za in proti, Zavoda za kulturo dialoga in arhiv avtorja)⁹

Naj izpostavim cilje projekta, ki bodo v poznejši fazi analize pomemben dejavnik pri analiziranju „uspešnosti“ projekta v tem diplomskem delu.

Cilji projekta:

- povečati participacijo mladih pri oblikovanju in sprejemanju odločitev na lokalni in nacionalni ravni, motivirati mlade za sodelovanje pri oblikovanju politik, ki se tičejo njih in njihove prihodnosti;
- povečati vključevanje mladih iz depriviligiranih skupin;
- pri mladih izboljšati poznavanje delovanja lokalnih in državnih institucij, procesov

⁹ Avtor diplome je bil eden izmed nacionalnih koordinatorjev projekta in je tako obiskoval različne Mladinske parlamente pred in med njihovim delom, tako lahko iz lastnih izkušenj, pogovorov z drugimi koordinatorji in pogovorov z mladimi poda marsikateri primer, kako so mladi sodelovali in so bili oziroma niso bili vključeni v posamezni fazi projekta.

odločanja in oblikovanja odločitev;

- spodbuditi zanimanje med mladimi za t.i. evropske teme in omogočiti sodelovanje ter izmenjavo izkušenj z vrstniki iz drugih sodelujočih držav;
- okrepiti pri mladih veščine kot so retorične sposobnosti, argumentirano zastopanje mnenj, komunikacijske, organizacijske in jezikovne veščine, itd.

Projekt je bil s strani EK finančno podprt dve leti, po tem času naj bi Mladinski parlamenti postali del uveljavljenih ali na novo vzpostavljenih struktur v občini, kar se je v določeni meri tudi zgodilo in na takšen način bi lahko zaživel tudi brez finančne pomoči zunanjih akterjev, še vedno pa bi preko Zip-a bili povezani v ohlapno organizacijo, ki bi omogočala predvsem sodelovanje in izmenjavo izkušenj, na drugi strani pa skupen nastop v javnosti, kar bi pripomoglo k prepoznavnosti projekta, ki je nujen zaradi potrebe po direktni participaciji mladih v občinah.

V pripravo projekta v Sloveniji so bili vključeni različni akterji, v prvi fazi s strani Zip, študentje, sodelavci Zip-a, debaterji in predavatelji javnega nastopanja, pa tudi mladi, ki so pokazali interes za intenzivno sodelovanje pri projektu, tako da je že ob pripravi projekta prišlo do medgeneracijskega dialoga, ki je bil v vseh fazah projekta izredno pomemben. Kot lokalni koordinatorji v posameznih občinah so sodelovali tudi učitelji iz Srednjih šol iz občin, v katerih se je ustanavljajo Mladinske parlamente, in sodelavci Mladinskih centrov in Mladinskih svetov.

Projekt je predpostavljalo, da se v posamezni občini najprej izvede promocijska kampanja, ki mladim in ostalim prebivalcem občine predstavi celoten projekt in namen MP, v tej fazi poteka tudi sprejemanje kandidatur mladih. Prvi člen pravil volitev določa da lahko kandidira vsakdo, ki je star med 14 in 19 let in prebiva v občini, kjer ima sedež MP, ali pa sicer ne prebiva v tej občini, ampak obiskuje šolo v tej občini in tako večji del svojega časa prebije v tej občini (Hohler 2006:71). Mladinski parlament naj bi posnemal Mestni svet, predvsem po številu predstavnikov, tako je bil postavljen končni cilj, da ima vsak MP enako število članov kot Mestni svet. V času zbiranja kandidatur je vsak, ki je želel kandidirati dobil tako imenovan kandidacijski paket, v katerem je poleg osnovnih informacij dobil tudi obrazec, v katerega je vpisal svoje kandidacijsko geslo, ki je predstavljalo glavni del kasnejše predvolilne kampanje. Kampanja je bila precej centralistično zastavljena, saj se je že v pripravljalnem obdobju pojavila močna težnja, da se v predvolilni kampanji ne odseva gmotno stanje posameznih kandidatov, tako kandidati

niso imeli možnosti da sami organizirajo predvolilno kampanjo, ampak je kampanjo izvajala lokalna koordinacijska skupina, ki je bila ponavadi mešano sestavljena iz „odraslih“ torej predstavnikov nevladnih organizacij, šol ipd. in mladih, ki sicer niso smeli kandidirati, so pa spadali v starostno skupino, ki je imela volilno pravico. Tako je lokalna koordinacijska skupina pripravila plakate, na katerih so glavno vlogo igrala kandidacijska gesla, ki bi jih lahko poimenovali tudi kratki (dva do tri stavke) programi posameznih kandidatov. Organizirani tudi drugi načini predstavitev kandidatov, ki so opisani v poglavju 5.1.3. Kandidati so sodelovali pri celotnem procesu priprave volilne kampanje, saj so bili takoj po zaključku zbiranja kandidatur povabljeni na sestanek, na katerem so v sodelovanju z lokalno koordinacijsko skupino pripravili akcijski načrt za volilno kampanjo. Volilna kampanja je, iz že omenjenih razlogov, morala vedno vključevati vse kandidate.

Pomembna vloga je bila dana tudi tako imenovanim težko dosegljivim skupinam mladim, torej hendikepiranim mladim in ne šolajočim mladim, zaposlenim itd. Te skupine so imele v posameznih MP-jih rezervirana mesta, za izvolitev na ta mesta pa so bila prilagojena tudi volilna pravila.

Volilni lističi so bili skupni in na njih so bila navedena le imena kandidatov. Vsak volivec je obkrožil toliko kandidatov, kolikor je bilo mest v Mladinskem parlamentu. Število mest je bilo v prvi fazi enako številu članov Mestnega sveta, v primeru, da ni bilo zbranih dovolj kandidatur za zapolnitev teh mest, je bilo število sedežev v Mladinskem parlamentu enako 1/3 vseh kandidatov. Volilna komisija je vodila različne sezname za različne skupine in tako so za posamezne skupine, ki so imele rezervirane sedeže posebej vodili volilni postopek. Po izvolitvi so se poslanci in poslanke zbrali na prvem ustanovnem zasedanju, kjer so ob pomoči lokalnih in nacionalnih koordinatorjev pripravili lasten poslovnik, izvolili predsednico in druge organe, kasneje pa se je marsikje pojavila tudi potreba po izvolitvi oziroma oblikovanju različnih odborov, ki so bili sestavljeni iz parlamentarcev in so bili zadolženi za spremljanje določene problematike ali za izvajanje določenega projekta. Mladi so popolnoma samostojno vodili seje parlamenta in izvajali projekte, lokalna koordinacijska skupina, pa tudi nacionalni koordinatorji pa so jim bili vedno na voljo za pomoč pri težavah, na katere so mladi naleteli. Na dveh ravneh je potekala tudi komunikacija na nacionalni ravni, saj so mladi komunicirali med seboj, koordinatorji pa posebej med seboj, seveda s pogosto izmenjavo mnenj in stališč med obema skupinama.

Za komunikacijo med mladimi je skrbela tudi nacionalna koordinacijska skupina, predvsem preko obiskovanja mladih v različnih občinah, pa tudi preko taborov, na katerih

so se srečali mladi iz Slovenije in tujine. Tako je prvi tabor potekal v Ormožu, kjer so se parlamentarci iz vseh krajev po Sloveniji srečali s parlamentarci iz držav, kjer je projekt potekal, tako da se je na enem mestu zbralo preko sedemdeset mladih parlamentarcev, ki so vsi že bili izvoljeni na svoja mesta. Tabor je bil pripravljen zelo interaktivno, tako da so mladi sodelovali pri pripravi in izvedbi vseh delavnic, na katerih so se učili javnega nastopanja, procesa pogajanj, priprave predvolilne kampanje, izvedli pa so tudi več različnih simulacij, na katerih so mladi simulirali nastope na televiziji, radiju, pogovore z županom in sponzorji. Na drugem taboru so se srečali mladi člani MPS na Kopah, kjer so poleg delavnic pripravili tudi natančen načrt delovanja MP v posameznih krajih za naslednje leto, saj je tabor potekal ob koncu njihovega mandata, tako da so mladi bili vključeni tako v pripravo kot kasneje izvedbo celotnega postopka volitev, registriranja kandidatov, promocije itn.

7.1 Analiza projekta po posameznih fazah

Za lažjo obravnavo vključevanja mladih v projekt in analizo, na kakšen način je projekt pozitivno ali ne vplival na participacijo mladih menim, da je potrebno projekt razdeliti v različne faze in te faze posamično primerjati in jih analizirati preko lestve participacije in preko Berrefjordovih točk, ki kažejo na to, v kolikšni meri je bil projekt zastavljen na takšen način, da bo privabil čim večje število mladih in jim s tem dal možnost participacije in izražanja svojega mnenja.

7.1.1 Priprava

V tej fazi se pripravlja predvolilno kampanjo, naredi se načrt, na kakšen način se bo mladinski parlament propagiral med mladimi in drugimi prebivalci občine. Poleg tega je potrebno pripraviti tudi vso promocijsko gradivo, in gradivo, ki se razdeli kandidatom, ki se zanimajo za vložitev kandidatur. To gradivo vsebuje predstavitev njihovih nalog, obrazec za kandidaturo, dovoljenje staršev itn. V tej fazi so nacionalni koordinatorji kontaktirali tudi večje število drugih nevladnih organizacij in drugi organizacij, ki se ukvarjajo z mladimi v želji pritegniti njihove sodelavce k sodelovanju in na drugi strani tudi v želji po širjenju projekta na ostale občine v Sloveniji, kar je v omejenem obsegu tudi uspelo, saj je v drugem mandatu MP začel delovati tudi v Ajdovščini, občini ki v prvem mandatu ni bila del projekta, nekatere druge občine pa so prav tako izkazale željo po sodelovanju, vendar v večini primerov do vzpostavitve MP v teh občinah ni prišlo (Krško, Laško).

7.1.2 Promocija

Promocija ves čas poteka na dveh ravneh, saj je potrebno promovirati MP za tiste, ki želijo kandidirati in za tiste, ki bodo prišli na volišča. Promocija je morala biti tudi vsebinsko drugačna, saj smo iskali zelo aktivne mlade, ki bi kandidirali, na drugi strani pa je bilo potrebno splošni populaciji mladih obrazložiti, kako, kje in na kakšen način lahko volijo. Potencialne kandidate je bilo potrebno predhodno obvestiti o tem, kakšne so njihove zadolžitve, kakšne možnosti vplivanja imajo, na kakšen način lahko sami izvajajo volilno kampanjo. Seveda promocijska kampanja ni bila omejena samo na mlade, saj se je izkazalo, da na to starostno skupino še vedno v veliki meri vplivajo starši, tako da je bila nujna promocija tudi preko starejših, ki so potem s svojim vplivom prepričali mlade k sodelovanju. Pomembni so bili tudi kontakti preko različnih društev in drugih nevladnih organizacij, ki delujejo v neki občini in imajo med svojim članstvom tudi mlade, saj imajo takšne organizacije redne stike z mladimi in lahko takšne informacije širijo naprej do vsakega posameznika. Ta faza je trajala približno dva meseca.

7.1.3 Predvolilna kampanja

Faza predvolilne kampanje ni bila namenjena samo promociji posameznih kandidatov, ampak je zahtevala tudi aktivno delo s kandidati, saj je bilo nujno, da se mladi izobrazijo na področju javnega nastopanja, da pripravijo svoj promocijski slogan, ki jih je predstavljal v času predvolilne kampanje in nenazadnje so mladi obiskovali različne lokalne medije, na katerih so se predstavili širši javnosti, pripravili so tudi različne dogodke, na katerih so se predstavili vsi skupaj. Kot sem že omenil, posamezne predstavitve niso bile dovoljene, tako da je vsak moral sodelovati z ostalimi, v kolikor se je želel sam predstaviti širši javnosti. Seveda pa nekaterih delov predvolilne kampanje ni mogoče nadzorovati na takšen način, niti ni bilo želje nadzorovati jih na takšen način, tako da so bili vsi mladi spodbujani k individualni ustni reklami, kar pomeni, da je mladim bilo dovoljeno, celo spodbujano je bilo, da veliko govorijo s svojimi vrstniki in na takšen način izvajajo svojo predvolilno kampanjo, da na šolah organizirajo „predvolilne shode“ na katerih se predstavijo svojim sošolcem in drugim na šoli ipd. Nekateri mladi so to možnost izkoristili, drugi spet ne, kot rečeno, vsi pa so imeli zagotovljeno osnovno predvolilno kampanjo, ki je potekala preko volilnih plakatov in letakov ter preko medijev, kar je bilo organizirano s strani lokalne koordinacijske skupine.

7.1.4 Volitve

Volitve so bile zastavljene zelo široko, saj je osnovna ideja bila vključevanje čim večjega kroga mladih, ki spadajo v podano starostno skupino. Osnovna težava je sicer bila, da ni bilo možno dobiti seznama volivcev, kot jih poznamo na volitvah. Tako so volilna pravila določala, da je volilni upravičenec definiran enako kot kandidat, torej da lahko voli vsak, ki ima stalno bivališče v občini ali se izobražuje v občini. Vsak volivec se je moral pred volilno komisijo izkazati z dokumentom in je tako bil vpisan na seznam volivcev, s tem smo poizkušali prepričati, da bi mladi volili večkrat na enem volilnem mestu. Volilna mesta lahko razdelimo na dve kategoriji, na fiksna in na premična volilna mesta. Fiksna volilna mesta so bila organizirana na točkah, kjer se mladi najpogosteje zadržujejo, to so šole, knjižnice, mladinski centri in večji centri v mestih, recimo glavni trg ali nakupovalni center. Premična volilna mesta so se razlikovala od občine do občine, v nekaterih občinah so bila organizirana tako, da se je volilna komisija pomikala po razredih šol, s čimer se je doseglo visoko volilno udeležbo (tak primer je bila občina Zreče na volitvah leta 2005, ko so dosegli 46 % volilno udeležbo¹⁰), poleg tega pa so volitve potekale tudi na avtobusih (kraji, kamor se veliko število mladih vozi z javnim potniškim prometom so takšno možnost izkoristili in se je izkazala kot zelo uspešna). Volilna mesta so se tudi spreminjala, glede na dan oziroma čas volitev, tako da je eno volilno mesto v petek dopoldne bilo postavljeno pred šolo, v soboto pa se je prestavilo v center mesta, tako da so mladi imeli čim več možnosti da so volili in na drugi strani, da so tisti, ki niso bili obveščani o tej možnosti imeli čim večjo verjetnost, da slučajno naletijo na volilno mesto, si ogledajo kandidate saj so volilni plakati s predstavitvijo kandidatov bili vedno obešeni nad volilnim mestom, in tako tudi glasujejo.

Vsaka občina je v prvi fazi razpisala toliko mest v Mladinskem parlamentu, kolikor mest ima Mestni svet tiste občine, vendar večini občin ni uspelo privabiti toliko kandidatov, zato so število mest zmanjšali na 1/3 števila kandidatov. Zaradi želje po vključitvi mladih iz različnih okolij in različnih starosti, je vsak MP razpisal določeno število mest za Srednješolce, Osnovnošolce, nezaposlene mlade oziroma tiste, ki so že zaključili šolanje in nekaj mest za druge skupine, za katere se je želelo, da se jih aktivneje vključi v sam proces. Tako so nekateri MP-ji razpisali posebna mesta za mlade iz okoliških krajev (Zreče, kjer občina obsega samo mesto Zreče in večje število okoliških manjših krajev in

10 Arhiv Za in proti, Zavod za kulturo dialoga

vasi), posebne sedeže so rezervirali tudi za hendikepirane mlade itn. Na volilnih lističih ni bilo razvidno, kateri kandidat spada v katero skupino, vsak volivec pa je obkrožil toliko kandidatov, kolikor je bilo razpisanih mest v MP ali manj. Seznam in število posameznih skupin je prikazano v tabeli 1.

7.1.5 Redno delo Mladinskih Parlamentov

Mladinski parlamentarci so imeli mandat eno leto. V tem letu so imeli skoraj popolnoma proste roke, ko so se odločali o tem, kakšna je ideja MP in katere aktivnosti želijo izvajati. Glavna ideja je bila, da mladi sami vodijo svoje seje in da izvajajo vse aktivnosti popolnoma samostojno, vedno pa jim je na voljo lokalna koordinatorica ali nacionalna koordinatorica, v kolikor želijo njeno pomoč. Mladi so pogosto iskali pomoč pri lokalnih koordinatorjih, poleg tega pa so jim nacionalni koordinatorji nudili pomoč pri povezovanju in izmenjavi izkušenj med parlamenti, na njihovo željo pa so pripravili tudi različne delavnice, v okviru katerih so se mladi učili voditi parlament, naučili so se osnove organiziranosti lokalne in nacionalne oblasti in podobna znanja, za katere so menili, ali pa so izkusili na lastni koži, da jih potrebujejo pri svojem delu.

Vsak MP je na svoji prvi seji sprejel Poslovnik Mladinskega parlamenta in v njem uredil notranje odnose, poleg tega pa je vsak MP imel svojega predsednika oziroma predsednico, nekateri pa tudi druge funkcije.

Mladi so vedno dajali pomemben poudarek tudi vključevanju tistih kandidatov, ki jim ni uspelo zbrati dovolj glasov da bi postali člani MP, saj so menili, da je pomembno v delovanje MP vključiti vsakogar, ki pokaže interes in željo po sodelovanju. Sodelavci, ki niso bili izvoljeni so bili ponavadi vabljeni na zasedanja MP in so lahko tam podajali svoje mnenje enako kot izvoljeni poslanci, vendar niso imeli glasovalne pravice, če pogledamo poslovnik MP Nova Gorica, lahko vidimo, da so zasedali funkcije kot je zapisnikar ali svetovalec posameznega odbora, ki se je oblikoval za reševanje določene problematike (arhiv avtorja). Takšne odbore so MP-ji ustanavljali po potrebi.

Mladi parlamentarci so pogosto izkazali željo po močnem sodelovanju z mladimi iz občine in tako je večina MP-jev pripravilo ankete ali druge načine, preko katerih so lahko neposredno pridobili mnenja in želje mladih v občini in so svoje delo lahko prilagodili željam, ki so jih izrazili mladi in tako izvajali projekte, ki so bili pomembni ne samo za parlamentarce, ampak za vse mlade v občini.

7.2 Vključevanje mladih v posameznih fazah priprave in izvedbe projekta

V pričujočem poglavju bom izpostavil iste faze projekta, ki sem jih opisal zgoraj in analiziral, na kakšen način so mladi bili vključeni v posamezne faze projekta preko „Lestve participacije“, opazoval pa bom tudi, ali so posamezne faze projekta sovpadale z Berrefjordovimi točkami, ki sem jih že analiziral v prejšnjih delih diplomskega dela in preko katerih sem analiziral že obstoječe mladinske organizacije v Sloveniji. V nekaterih fazah je nujno da posebej analiziram delovanje v letu 2004/05, torej v prvem mandatu MP in v letu 2005/06, saj je prišlo do nekaterih sprememb v organizaciji, ravno zaradi želje po večjem vključevanju mladih v vse faze projekta.

7.2.1 Priprava

Priprava je v prvem letu potekala precej oddaljeno od mladih, saj je v prvi fazi zahtevala predvsem izobrazbo nacionalnih in lokalnih koordinatorjev. To „šolanje“ je izvajala skupina poklicnih mladinskih delavcev iz Mladinskega parlamenta Essex (Essex youth council)¹¹ skupina ki je prvotno pripravila prve volitve MP v takšni obliki v Essex-u. V tej fazi je pri pripravi sodelovala le ena oseba, ki bi lahko imela volilno pravico, ki je kasneje delovala kot lokalna koordinatorica MP Ormož. Sam projekt je potreboval čas in razvoj, da je vzpostavil kontakte z mladimi v posameznih občinah, tako da mladih v tej fazi ni bilo mogoče aktivneje vključiti v pripravo projekta.

V drugem letu pa je ta faza načrtovanja potekala precej drugače, saj so k sodelovanju pritegnili večje število izvoljenih parlamentarcev, ki so na teden dni trajajočem taboru samostojno pripravili celoten načrt izvedbe predvolilne kampanje, promocije MP-jev med potencialnimi kandidati in volivci, načrt medijske kampanje itd. Zaradi tega, ker so se tabora udeležili mladi, ki so že bili člani mladinskega parlamenta, je logično, da so se tabora udeležili mladi iz različnih starostnih skupin in različnih ozadij, kar je bil pomemben dodatek k temu, da so mladi predstavili različne ideje sodelovanja, kar kaže na to, da je ta točka, ki jo izpostavlja Berrefjord izrednega pomena.

V pogledu moči, ki je bila podeljena mladim, lahko rečem, da so mladi zasedali najvišjo stopnjo na lestvici participacije, ko govorimo o drugem mandatu, saj so po svoji lastni iniciativi pripravljali različne načine promocije in privabljanja mladih k sodelovanju v MP, pri svojem delu pa so ves čas imeli možnost posvetovanja z lokalnimi in nacionalnimi

koordinatorji, ki so prisostvovali na taboru in mladi so se te možnosti pogosto posluževali.

Vidik mednarodnega sodelovanja, ki ga izpostavlja Berrefjord je bil v tej fazi sicer zapostavljen, če izvzamemo prvi mandat, ko je priprava sicer potekala na mednarodni ravni, vendar v skupini, ki je pripravljala projekt, kot rečeno ni bilo veliko mladih, v drugem mandatu pa je bil tabor, na katerem so mladi pripravljali načrte za drugi mandat, samo nacionalni.

7.2.2 Promocija

V tej fazi je participacija mladih v prvem letu projekta pričela naraščati. Začetek promocije je bil vzpostavljen skoraj popolnoma s strani odraslih, vendar so koordinatori poizkušali vključevati mlade na različne načine. Tako je koordinatrica MP Nova Gorica mlade takoj vključila v promocijo preko „brainstorminga“ z zainteresiranimi mladimi, ki so se družili v Mladinskem centru Nova Gorica, tudi vsi ostali koordinatori in koordinatorice pa so vse mlade, ki so bili zainteresirani, še posebej pa tiste, ki so pokazali interes po kandidaturi takoj vključili v promocijo. Tako lahko rečemo, da so se mladi začeli vzpenjati po lestvi participacije in so dosegli peto oziroma šesto stopnjo, torej stopnjo „Posvetovanje in informiranje“ in/ali „Iniciativa odraslih, deljene odločitve“. Koordinatori so na tej stopnji imeli vnaprej izdelane ideje o tem, kaj je potrebno izvesti, o podrobnostih in načinu izvajanja posameznih idej in/ali projektov pa so se poizkušali čim bolj posvetovati z mladimi.

Zaradi različnega števila mladih, ki so sodelovali v tej fazi projekta je težko analizirati to fazo preko Berrefjordovih točk, vsekakor lahko rečemo, da je ta faza v prvem mandatu veliko slabše izpolnjevala Berrefjordovi točki, ki govorita o tem, da je potrebno v izvajanje vključiti mlade iz različnih okolij. V drugem mandatu pa se je to spremenilo, saj so v tej fazi sodelovali mladi iz različnih MP, torej iz različnih občin in iz različnih socialnih okolij, kar je pomenilo, da je bila celotna stvar veliko bolj zanimiva za mlade in je kot taka izpolnjevala Berrefjordove zahteve. Tabela 1 prikazuje različne skupine, ki so imele rezervirane sedeže v Mladinskih parlamentih po občinah, tako lahko vidimo, kako različna je sestava Mladinskih parlamentov.

V drugem mandatu so se mladi veliko bolj pomaknili po lestvici participacije navzgor, saj so lahko sami oblikovali ideje o tem, kaj bi bilo potrebno narediti, tudi zaradi

11 Essex je predel Londona, kjer je nastala zasnova projekta, ki se je kasneje razširil po Evropi.

tega, ker so za seboj že imeli skoraj eno leto delovanja v Mladinskem parlamentu in so tako poznali idejo ter prednosti in slabosti projekta, poleg tega pa so lahko aplicirali osebne izkušnje glede na to, kaj je delovalo in kaj ni delovalo v fazi promocije. Odločitve starejših, ki so jih zavezovale so bile precej ohlapne, predvsem so se mladi naslanjali na izkušnje koordinatorjev v prejšnjem letu in so na takšen način sodelovali z odraslimi ali pa so se mladi na odrasle obračali s težavami, ki so jih potem skupaj rešili.

7.2.3 Predvolilna kampanja

V predvolilni kampanji lahko rečem, da so mladi spet nekoliko zdrsnili po lestvi, predvsem kadar opazujem predvolilno kampanjo v prvem mandatu. Iniciativa odraslih je sama po sebi umevna, glede na to, da so mladi bili ravnokar vključeni v projekt in so potrebovali nekoliko časa, da se identificirajo in spoznajo s projektom. Seveda je bila predvolilna kampanja koordinirana tako, da so mladi lahko predlagali svoje rešitve, vendar je bila celotna volilna kampanja bolj ali manj načrtovana že prej, tako da so mladi lahko spreminjali le izvedbo.

Celotna ideja projekta je večanje participacije mladih, tako da je predvolilna kampanja v drugem mandatu bila pripravljena in izvedena s strani mladih, ki so se tako ponovno zavihteli na vrh lestve participacije. Predvolilna kampanja je bila načrtovana na Poletnem taboru Mladinskih parlamentov, kjer so mladi pripravili celoten načrt za izvedbo predvolilne kampanje, pri tem pa so jim na njihovo željo pomagali lokalni in nacionalni koordinatorji. Tudi izvedba predvolilne kampanje je bila v veliki meri prepuščena mladim, ki so se kadar so naleteli na težavo, lahko obrnili na svojo lokalno koordinatorico.

Skozi celoten projekt in vse faze priprave in izvedbe se vleče rdeča nit aktivnega vključevanja različnih družbenih in socialnih skupin v projekt, tako da lahko tudi v tej fazi govorimo o tem, da je projekt vključeval različne skupine. Ta faza je pravzaprav vključevala največ različnih skupin, kajti v tej fazi je pri projektu sodelovalo največ mladih. Vsi kandidati in tudi prostovoljci se niso udeleževali naslednjih faz, predvsem tisti kandidati, ki niso bili izvoljeni so bili v nekaterih občinah le redko prisotni na zasedanjih. Tako da lahko rečemo, da je ta faza projekta najbolj izpolnjevala Berrefrjordove točke. V nekaterih MP-jih lahko v tej fazi najdemo mlade s hendikepom, pa tudi večje število nezaposlenih oziroma takšnih, ki se ne šolajo več. V večini primerov so mladi iz teh skupin, ne glede na to, da so imeli rezerviran sedež v Mladinskem parlamentu odnehali že pred volitvami ali pa kmalu po začetku delovanja Mladinskega parlamenta. To

Berrefjordovo točko bi Mladinski parlamenti lažje izpolnjevali v prihodnjih letih, saj bi s tem, ko so Mladinski parlamenti bolj prepoznavni v občini in bolj prepoznavni med mladimi, lažje pritegnili različne skupine mladih k sodelovanju.

7.2.4 Volitve

Volitve so iz pogleda vključevanja mladih članov MP najmanj uspešen del projekta, vendar iz popolnoma razumljivih razlogov. Mladim, ki so kandidirali iz očitnih razlogov ni bilo dovoljeno sodelovati pri izvedbi volitev, tako da je njihov nivo participacije močno padel, na tem mestu pa je bilo v samo izvedbo v projekt vključenih večje število prostovoljcev, saj je vsaka volilna komisija, ki je bila prisotna na vsakem volilnem mestu morala imeti tri člane, ki niso smeli biti kandidati. Vključeni so bili tisti mladi, ki so sodelovali v okviru lokalne koordinacijske skupine in kot taki že sami po sebi niso imeli pravice do kandidature zaradi navzkrižja interesov. Pred pričetkom drugega mandata pa so mladi, tudi tisti, ki so bili izvoljeni v MP sodelovali pri pripravi volitev in, v kolikor niso ponovno kandidirali tudi pri izvedbi volitev. Kljub temu pa so volitve bile pomemben korak naprej v izvajanju avtonomije in participacije mladih, saj je volilni proces potekal ves čas brez direktnega vmešavanja odraslih, kar pomeni, da so mladi sami prevzemali odgovornost za volitve, volilne skrinjice ipd. Vsekakor je pomembno poudariti, da so mladi, ki so sodelovali v procesu volitev bili precej visoko na lestvici participacije, saj so sami sprejemali vse odločitve, ki so jih, kadar so to bile pomembnejše odločitve, morali oziroma so se po lastni presoji obrnili na lokalne koordinatorje.

7.2.5 Redno delo

Po procesu volitev, razglasitve volilnih rezultatov je sledila, kot je to v navadi, ustanovna seja parlamenta. Ta prva seja je bila edina, ki je bila sklicana s strani koordinatorja in je bila v večjem delu tudi vodena s strani lokalnega koordinatorja ali s strani nacionalnega koordinatorja. Koordinatorji so pripravili osnovne točke seje, poleg tega pa tudi osnutek poslovnika MP, ki so ga mladi na prvi seji pregledali, po želji spremenili in nato sprejeli. Razen tega je na prvi seji ponavadi potekalo tudi predavanje, na katerem so se mladi naučili osnove poteka dela v Parlamentu, kulture obnašanja, osnove volilnih sistemov, torej znanja, ki so jim bila nujno potrebna na nadaljnjih zasedanjih parlamenta. Sicer so se zasedanja razlikovala od občine do občine, vendar je vedno bila osnovna ideja, da mladi, ponavadi predsednica parlamenta opravi vsa dela v

zvezi s sejo, torej načrtovanje, sklic, dnevni red in vodenje seje. Vse te postopke naj bi opravljala skupaj s svojim podpredsednikom ali večimi podpredsednicami in vsekakor tudi po posvetovanju z lokalnim koordinatorjem ali koordinatorico, ki ne da samo svetuje, ampak se s predsednico skupaj odločata o tem, kaj je pomembno in nujno uvrstiti na dnevni red in kaj ne.

Mladi so popolnoma samostojno izbirali teme, s katerimi bi se kot MP in oni individualno kot parlamentarci, radi ukvarjali. To nikakor ne pomeni, da so delovali po svoji glavi, veliko parlamentov se je odločilo izvesti anketo med mladimi, kaj se njim zdi kaj je najpomembnejša stvar, na katero naj se osredotočijo, pomembno je, da starejši oziroma odrasli, ki so vpleteni v projekt niso vsiljevali svojih idej in odločitev. Želja koordinatorjev je vedno bila, da skupaj z mladimi poiščejo nova področja, na katerih se je potrebno angažirati in da se celoten projekt ne zoži na organizacijo, ki se bo ukvarjala z težavami ki jih že poizkušajo reševati druge organizacije, ampak da s tem, ko odpremo polje mladim in jim damo možnost da sami izbirajo polje svojega delovanja, odpremo nove teme in nove probleme.

Menim, da je pomembno, da v tej fazi dodam podam še dodatno analizo primernosti MP kot projekta za politično participacijo mladih. V teoretskem delu sem pisal o tem, kako redni sestanki in formalizacija negativno vplivata na željo mladih po participaciji in na željo mladih po participaciji v takšnih projektih. Argument, ki bi sicer lahko močno govoril proti primernosti MP za vzbujanje participacije mladih, vendar je potrebno najprej stvar še nekoliko razčleniti, potem pa jo posamično analizirati. Seveda že iz samega imena MP izhaja, da gre za organ, ki bo imel redna zasedanja, ki bodo, vsaj v teoriji verjetno dolgotrajna in kot takšen bi lahko cel projekt bil precej negativno sprejet s strani mlade populacije. Ravno zaradi tega pa so bile v projekt vgrajene nekatere „varovalke“, ki dajejo dodatne možnosti mladim, da projekt priredijo na način, kot jim je bolj všeč, tako da jih formalizacija ne odbija preveč. Prva stvar je vsekakor ta, da lahko mladi sami izbirajo teme o katerih bodo govorili, o tem sem pisal nekoliko prej. Poleg tega pa je bila formalizacija zmanjšana tudi s tem, da redni sestanki kot takšni niso bili nujni, ampak so se mladi sami dogovarjali, kako se bodo dobivali in poleg tega ni vedno nujno, da se sestanejo vsi člani Parlamenta, saj se na rednih srečanjih lahko dobiva samo nek odbor, katerega delo je nujno zaradi bližajočega se roka, ostali pa se pridružijo ali dobijo od drugem trenutku. Tudi prostor srečevanja ni nujno vedno sobana, kjer se srečuje mestni svet, ampak se lahko mladi srečujejo kjerkoli, v oziroma na njihovih najljubših prostorih. Tako so srečanja

potekala tudi v Mladinskih centrih, šolah in kavarnah v občini. S takšnim poudarjanjem različnih možnosti, ki so jih mladi imeli za decentralizacijo in deformalizacijo projekta lahko rečem da nam je uspelo privabiti več mladih k sodelovanju v projektu.

V okviru rednega dela Mladinskih parlamentov je bila zagotovljena tudi mednarodna izmenjava izkušenj in znanj, s čimer je projekt postal veliko bolj zanimiv za mlade. Poleg že omenjenega mednarodnega tabora, ki je bil organiziran v Sloveniji so mladi parlamentarci imeli še več možnosti srečevati svoje kolege. Tako so poslanci Mladinskih parlamentov potovali na mednarodni tabor v Essex, London, kamor jih je povabil Mladinski parlament Essexu in British Council ob praznovanju svoje obletnice. To izmenjavo posebej omenjam izmed drugih, ki so še bile organizirane, saj je ta še posebej poudarjala pomembnost politične participacije in participacije in aktivnega življenja nasploh, saj je cel namen tega tabora bil aktivno preživljanje prostega časa, ena izmed stvar, za katero stoji tudi British Council.

7.2.6 Povzetek analize

V okviru analize posameznih faz projekta MPS skozi dva mandatna obdobja, torej dva obdobja, kjer je delovalo pet parlamentov lahko ugotovimo, da je bilo v vsaki fazi priprave in izvedbe projekta MPS narejeno veliko, da bi na najrazličnejše načine postavili mlade najvišje na lestev participacije. Visoka stopnja participacije v povezavi s sodelovanjem z različnimi skupinami in mednarodnim sodelovanjem pa je tisto, kar je naredilo vsak projekt veliko bolj zanimiv v smislu, da je pritegnil mlade in da jih je spodbudil k aktivni vlogi in sodelovanju pri projektu. Vsekakor pa je nujno povedati, da je projekt MPS trenutno v mirovanju. Po poizvedovanju, izvedenem septembra 2007 noben izmed petih ustanovljenih MP (Ormož, Ljutomer, Zreče, Nova Gorica, Ajdovščina) ne deluje več in nima načrtov za pripravo novih volitev, ki so tradicionalno potekale v novembru ali začetku decembra. Na drugi strani lahko vidimo, da je enak projekt, pripravljen in izveden v Angliji velik uspeh in deluje že pet let, podobni projekti v drugih vzhodnoevropskih državah (Litva, Romunija, Bolgarija) enako niso bili uspešni, oziroma da so se spremenili v drugačne oblike mladinskih organizacij.

Razlika, ki jo lahko opazimo med nedelujočim MP v Sloveniji in delujočim MP v Veliki Britaniji je vsekakor osebje, ki se je ukvarjalo s projektom, saj imamo na eni strani v Sloveniji prostovoljce, učitelje in delavce zaposlene v Mladinskih centrih, katerih opis delovnih funkcij ne vsebuje samo dela z MP, ampak tudi druga dela, medtem ko je MP

Essex imel zaposlena dva stalna sodelavca in imel sam po sebi finance, ki jih je lahko po razporejal precej po lastni volji. Tukaj lahko vidimo, kako nujno potrebno je, je vsak projekt, ki vzpodbuja politično participacijo ali participacijo na splošno, postavljen na takšen način, da združuje sodelovanje mladih in odraslih, da pride do sodelovanja in ne nasprotovanja, ali če povem drugače, nujno potrebno je, da mlade postavimo najvišje na stopnice lestvice participacije in jim ob bok postavimo zelo sposobne odrasle, s katerimi bodo mladi lahko sodelovali in si z njimi delili odločevalske procese in bodo tako sprejeli najboljše možne odločitve, ki bodo pozitivne za vse vpletene strani.

8. Zaključek

Politična participacija mladih in na splošno aktivna udeležba mladih v vseh pogledih življenja postaja vse pomembnejša. To potrjujejo tudi poudarki različnih organizacij, ki so svoje projekte in financiranje pomembno osredotočile na spodbujanje aktivne participacije mladih. Poseben poudarek na to področje sam po sebi dokazuje, da obstaja pomanjkanje takšne participacije in da obstaja potreba po drugačnih načinih izvajanja projektov in procesov, kot jih lahko opazujemo pri poskusih povečanja participacije drugih delov družbe. Glede na politični sistem, kot je uzakonjen v RS je politična participacija nujno potrebna. Politični sistem sem predstavil v diplomskem delu in tudi tukaj je razvidno, da je nujno potrebno razvijanje politične kulture. Nikakor ne, politične kulture kar tako, ampak participativne politične kulture, ki sem jo predstavil v diplomskem delu in se kot taka na področju participacije in pričakovanja državljanov pomembno razlikuje od ostalih vrst politične kulture, kot jih predstavlja Južnič (1989). Vzpostavitev politične kulture pa je dolgotrajen proces, ki ga je Slovenija šele začela. Vzpostavljena in konsolidirana participativna politična kultura bo pomenila, da bo tudi politična participacija in s tem posledično politična participacija mladih, ki je osrednja tema tega diplomskega dela veliko bolj razširjena med državljani RS, kar bo vsekakor pozitiven doprinos k kvaliteti demokracije v Sloveniji.

Slovenija formalno in neformalno vzpodbuja takšne procese, kar lahko vidimo po vpeljavi Mladinskega sveta Slovenije in njegovih regionalnih oziroma lokalnih organizacij, ki so bile vzpostavljene ravno z tem namenom. Vsekakor je to pomemben in pozitiven korak v to smer, ki pa potrebuje podporo iz drugih organizacij, ki se tega istega problema dotikajo iz drugih strani. Eden takšnih načinov je bil tudi poskus vzpostavitve Mladinskih parlamentov Slovenije, ki je potekal tudi mednarodno in je v različnih državah pokazal precej različne rezultate. V diplomskem delu sem želel na teoretični osnovi preveriti, katere organizacije so na bolj primeren način pristopile k problemu in katere na manj primeren način. Hipoteza, ki sem jo postavil pravi, da je sistem Mladinskih parlamentov Slovenije bolj primeren način pristopa k temu problemu. Metodologija in teoretska podlaga, ki sem jo izbral seveda ne predstavlja vseh možnosti, ki se odpirajo na tem področju, vendar predstavlja pomembnejše teoretske poskuse utemeljitve novih načinov vzpostavljanja takšnih teles. Zaključim lahko, da sem potrdil hipotezo, ki pravi da je Mladinski parlament Slovenije najbolj primeren način vzpodbujanja politične participacije mladih, seveda z

nekaterimi omejitvami. Te omejitve so bile posebej izpostavljene predvsem v začetni fazi projekta, kjer je bila participacija mladih omejena, na drugi strani pa tudi iz povsem praktičnih razlogov, ki so organizatorjem, torej nacionalnim in lokalnim koordinatorjem in koordinatoricam omejevali razpoložljiv čas in energijo, ki so ga lahko vložili v projekt, torej problem neprofesionalnosti izvajanja funkcije, ki se je izkazala za eno izmed ključnih pozitivnih lastnosti v drugih Mladinskih parlamentih.

Glede na zadnja poizvedovanja, ki sem jih opravil tik pred zaključkom pisanja diplomskega dela je projekt popolnoma zamrl v vseh občinah, kjer je bil prvotno vzpostavljen. Če sodim po pozitivnih odzivih, ki smo jih izvajalci projekta prejeli od mladih, ki so bili vključeni v projekt lahko rečem, da je takšna vrsta mladinske organiziranosti pomembna in potrebna, očitno pa potrebuje določeno nadgradnjo, da bi lahko izvajala svojo misijo. Ravno zaradi tega lahko rečem, da so teoretična prespraševanja takšnih in podobnih projektov potrebna, saj lahko le na takšen način zagotovimo aktivno politično participacijo mladih, ki se bo odsevala kot aktivna participacija vseh članov družbe.

9. Literatura:

- Almond, Gabriel in Sidney Verba (1965): *Civic culture: political attitudes and democracy in five nations: an analytic study*. Boston, Toronto: Little Brown cop.
- Adam, Frane (1986): Politična participacija kot sestavina kakovosti življenja. V *Družboslovne razprave*, 8(12); 102–117.
- Arnstein, Sherry R. (1969): *Ladder of participation*. Dostopno na <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html> (30. avgust 2007).
- Bruns, Bryan (2003): *Water Tenure Reform: Developing an Extended Ladder of Participation, Politics of the Commons: Articulating Development and Strengthening Local Practices*“ RCSD Conference, Julij, 11–14, Chian Mai, Thailand. Dostopno na <http://dlc.dlib.indiana.edu/archive/00001614/01/bruns-ladder.pdf> (15. avgust 2007).
- Della Porta, Donatella (2003): *Temelji politične znanosti*. Ljubljana, Založba Sophia.
- Evropska komisija (2005): *Bela knjiga Evropske komisije „Nova spodbuda za evropsko mladino“* COM (2001) dokončno. Dostopno na http://www.mva.si/fileadmin/user_Upload/doc/4_MLADINSKA_POLITIKA/1_Bela_knjiga/Bela_knjiga_slo.doc (30. avgust 2007).
- Evropska komisija (2003): *Analysis of Member States's replies to the Commission questionnaires on youth participation and information*. Brusseles.
- Fink-Hafner, Danica (2001): *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Forbrig, Joerg (2005): Introduction: democratic politics, legitimacy and youth participation. V Forbrig Joerg (ur.): *Revisiting youth political participation*, 7–19. Strasbourg Cedex: Council of Europe.
- Grad, Franc (1996): Volilni sistem. V Grad, Franc, Igor Kaučič, Ciril Ribičič in Ivan Kristan: *Državna ureditev Slovenije, Druga spremenjena in dopolnjena izdaja*, 255–292. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Hart, Roger A. (1992): *Children's participation: from tokenism to citizenship*. Florence: International Child Development Centre.
- Hohler, Beti (2006): O projektu Mladinski parlament. V Hohler, Beti (ur.), Peter Mesarec, Simon Grabovec in Anja Šerc: *Mladinski parlament v Sloveniji, Priročnik za vzpostavitev Mladinskih parlamentov*, 6–8. Dostopno na http://www.ljudmila.org/debata/docs/mp_prirocnik.pdf (19. avgust 2007).

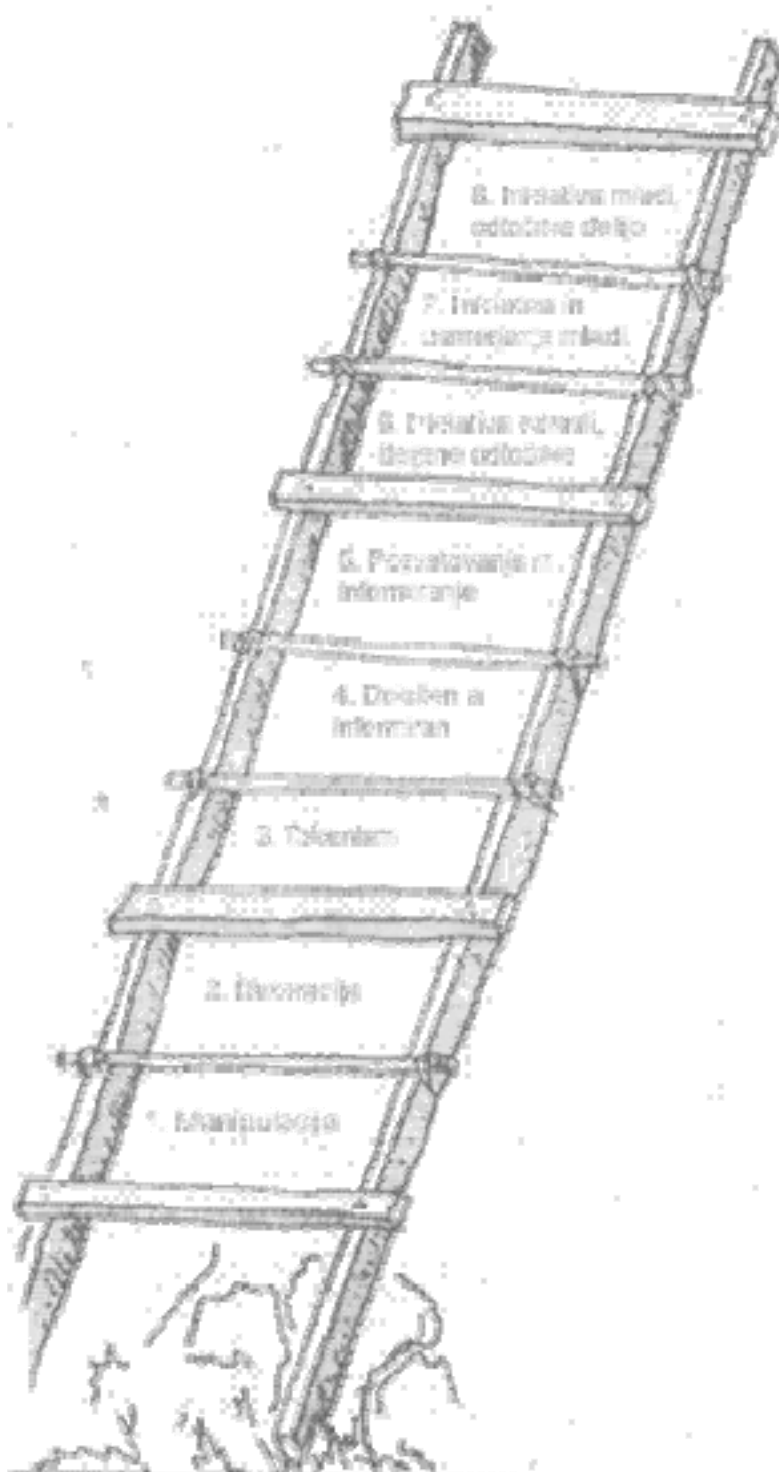
- Janda, Kenneth, Jeffrey M. Berry in Jerry Goldman (1992): *The challenge of democracy, Government in America, Third edition*. Boston, Toronto: Houghton Mifflin Company.
- Južnič, Stane (1989): *Politična kultura*. Maribor: Založba obzorja Maribor.
- Kaučič, Igor (1996): Načelo ljudske suverenosti. V Grad, Franc, Igor Kaučič, Ciril Ribičič in Ivan Kristan: *Državna ureditev Slovenije, Druga spremenjena in dopolnjena izdaja*, 19–26. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Kaučič, Igor (2000): Človekove pravice in svoboščine. V Kaučič, Igor in Fran Grad: *Ustavna ureditev Slovenije, druga, spremenjena in dopolnjena izdaja*, 89–159. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Kovacheva, Siyka (2005): Will youth rejuvenate the patterns of political participation? V Forbrig Joerg (ur.): *Revisiting youth political participation*, 7–19. Strasbourg Cedex: Council of Europe.
- Lukšič, Igor (2001): *Politični sistem Republike Slovenije – Očrt*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Mihelj, Vlado (2002): *Mladina 2000, Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- Pirc, Vanja (2002): Mizerna Volilna udeležba, *Mladina*, 11.11.2002, <http://www.mladina.si/tednik/200245/clanek/m-sou/> (30. avgust 2007).
- Pleyers, Geoffrey (2005): Young people and alter-globalisation: from disillusionment to a new culture of political participation. V Forbrig Joerg (ur.): *Revisiting youth political participation*, 133–145. Strasbourg Cedex: Council of Europe.
- Statistični urad Republike Slovenije (2007): *Lokalne volitve 1994–2006*. Dostopno na <http://www.stat.si/doc/pub/06-RP-078-0701.pdf> (15. avgust 2007).
- Parlament Dijaške organizacije Slovenije (2006): *Statut Dijaške organizacije Slovenije*. Dostopno na http://www.dijaska.org/e107_files/public/statut.pdf (15. avgust 2007).
- Študentska organizacija Slovenije (2007): Šos je. Dostopno na <http://www.studentska-org.si/?q=node/view/2> (30. avgust 2007).
- The McCreary Centre Society (2002): *Degrees of participation – Ladder of participation*. Dostopno na http://www.mcs.bc.ca/ya_ladd.htm (18. avgust 2007).
- Truden Zupančič, Vesna (2005): *Slovenski dijaki o politiki in ženskah v politiki*. Dostopno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr49-50Truden-Zupancic.PDF> (30. avgust 2007).

2007).

- *Ustava Republike Slovenije*: Uradni list RS, št. 33/91-I. Dostopno na <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc=1> (15. junij 2007).
- *Zveza prijateljev mladine Slovenije (2007)*: Temeljna opredelitev in poslanstvo organizacije. Dostopno na <http://sl.zpms.si/> (30. avgust 2007).

10. Priloge:

A. Shema lestve participacije

B. Tabela 1

Predvidena struktura Mladinskega parlamenta 2004/05 za največje število poslank po občinah, September 2004 (Hohler 2004: 103).

1. Občina Nova Gorica

Kategorija/skupina	Število sedežev
Osnovna šola	5
Srednja šola	18
Nešolajoča	4
Hendikepirani	3
Drugo	2

2. Občina Ormož

Kategorija/skupina	Število sedežev
Osnovna šola	4
Srednja šola	16
Nešolajoča mladina	2
Hendikepirani	2
Drugo	2

3. Občina Ljutomer

Kategorija/skupina	Število sedežev
Osnovna šola	4
Srednja šola	13
Nešolajoča mladina	2
Hendikepirani	1
Drugo	1

4. Občina Zreče

Kategorija/skupina	Število sedežev
Osnovna šola	2
Srednja šola	8
Nešolajoča mladina	1
Hendikepirani	1
Okoliški kraji (iz drugih krajevnih skupnosti (KS) razen KS Zreče	3
Drugo	1